

ความหมายของเรือนจำและทัณฑสถาน

"เรือนจำ" ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Prison พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า "ที่ขังนักโทษ" (ราชบัณฑิตยสถาน : 2493) มาตรา 4(1) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 บัญญัติว่า เรือนจำ หมายถึง ที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขังกับสิ่งต่อเนื่องกัน (หมายถึง อาคาร สถานที่ ที่ทำการ เรือนจำ กำแพง ป้อมยาม) และให้หมายความรวมถึงตลิ่งที่ตื้นใด ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษา วางอาณาเขตไว้โดยชัดเจน (ประเสริฐ เมฆมณี : 2523, 207) เรือนจำตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ หมายถึง เรือนจำของราชการฝ่ายพลเรือนเท่านั้น ค้างไปจากเรือนจำของราชการฝ่ายทหารซึ่งหมายถึง ที่ที่รัฐมนตรีหรือผู้ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนดให้เป็นเรือนจำทหาร

ส่วนความหมายของเรือนจำในคานทัณฑวิทยาเป็นการวิเคราะห์ในรูปของการจัดองค์การที่มุ่งทำการควบคุม และดำเนินการปฏิบัติกับผู้ต้องขังในลักษณะบังคับ (Coercive Organization) หรือกำหนดกระบวนการควบคุมผู้ต้องขังเบ็ดเสร็จในฐานะ เป็นสถาบันศูนย์กลางแห่งการลงโทษ (Punishment Centered Bureaucracy)

ทัณฑสถานตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Correctional Institution การจัดตั้งทัณฑสถานมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการปฏิบัติแก่ผู้ต้องขังตามระบบความแตกต่างในการปฏิบัติ The Differentiated System หรือจัดตั้งทัณฑสถาน โดยมีเป้าหมายเป็นการเฉพาะเจาะจง Specialized Institution เพื่อให้สอดคล้องกับอายุ เพศ ฐานโทษ ประเภทแห่งคดี (ประเสริฐ เมฆมณี : 2523, 209) เช่น ทัณฑสถานหญิง ทัณฑสถานเปิด ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ (สำหรับผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ) ทัณฑสถานวัยหนุ่ม เป็นต้น

เรือนจำและทัณฑสถานจึงมีความหมายคล้ายกันในคำนี้เป็นสถานที่กักขัง ควบคุม ลงโทษ และแก้ไขความประพฤติของผู้ต้องขัง แตกต่างกันในคำบัญญัติประสงค์ เรือนจำจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการปฏิบัติของผู้ต้องขังทั่วไป ส่วนทัณฑสถานจัดตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติของผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึงอายุ เพศ ลักษณะแห่งความผิด เป็นหลักสำคัญ เช่น ทัณฑสถานวัยหนุ่มสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ทัณฑสถานหญิงสำหรับผู้ต้องขังหญิง ทัณฑสถานบำบัดพิเศษสำหรับผู้ต้องขังที่เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ

พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2516 จัดแบ่งเรือนจำ และทัณฑสถานตามหลักทัณฑ์ และการปฏิบัติของผู้ต้องขัง เป็นประเภทต่าง ๆ โดยแบ่งเรือนจำเป็น 4 ประเภท ดังนี้คือ

1. เรือนจำกลาง มีอำนาจทำการควบคุมกักขังผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป จนถึงประหารชีวิต มี 26 แห่ง
2. เรือนจำพิเศษ ควบคุมกักขังผู้ต้องขัง เฉพาะแต่ละประเภทคือ หญิง เด็ก คนชรา หรือพิการทุพพลภาพ คนเป็นโรคเรื้อน วัณโรค หรือโรคติดต่ออันตรายต่าง ๆ นอกจากนี้เรือนจำจังหวัดที่ตั้งกักขังอยู่ในเรือนจำกลางก็เป็นเรือนจำพิเศษด้วย ควบคุม กักขัง อบรม และฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ระหว่างการพิจารณาภาคี ในเขตอำนาจศาลที่ตั้งอยู่มี 18 แห่ง
3. เรือนจำส่วนภูมิภาค ได้แก่ เรือนจำจังหวัด และอำเภออยู่ในฐานะราชการบริหารส่วนภูมิภาค ควบคุมกักขังผู้ต้องขังที่มีโทษตั้งแต่ 1-15 ปี
4. เรือนจำชั่วคราว จัดเพื่อสนองนโยบายเฉพาะกิจการของเรือนจำที่จัดตั้งเรือนจำชั่วคราวนั้น ๆ เป็นสำคัญ มี 34 แห่ง

ส่วนทัณฑสถานเป็นสถานที่จัดตั้งขึ้นมีหน้าที่และรับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุม กักขังผู้ต้องขังที่แยกประเภทแล้ว เพื่อประโยชน์ในการควบคุม อบรม และฝึกวิชาชีพให้เหมาะสม มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนกลาง มีผู้ปกครองหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานเป็นผู้บังคับบัญชา รับผิดชอบ ปัจจุบันทัณฑสถานมี 4 ประเภท

1. ทัณฑสถานหญิง เป็นสถานที่ควบคุมอบรมฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังหญิงมี 4 แห่ง คือ

1.1 ทัศนสถานหญิงลาภยาว ความคุม กักขัง อบรม ฝึกวิชาชีพผู้ทองซึ่งหญิง
ในเขตกรุงเทพมหานคร และเป็นศูนย์รวมในการรับตัวผู้ทองซึ่งหญิงจากเรือนจำต่าง ๆ ทั้งใน
ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

1.2 ทัศนสถานหญิงสวนกุหลาบ จังหวัดสงขลา ความคุม อบรม และฝึกวิชาชีพ
ผู้ทองซึ่งหญิงประจำภาคใต้

1.3 ทัศนสถานหญิงหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ความคุม อบรม ฝึกวิชาชีพ
ผู้ทองซึ่งหญิงประจำภาคเหนือ

1.4 ทัศนสถานหญิงชลบุรี จังหวัดชลบุรี ความคุม อบรม ฝึกวิชาชีพผู้ทองซึ่งหญิง
อายุ 18-25 ปี

2. ทัศนสถานวัยหนุ่ม ความคุมอบรม และฝึกอาชีพผู้ทองซึ่งวัยหนุ่มที่กระทำความผิด
ครั้งแรก อายุระหว่าง 18-25 ปี แยกสถานที่คุมซึ่งตามทัศนสถานวัยหนุ่ม 4 แห่งคือ ทัศนสถาน
วัยหนุ่มมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ทัศนสถานวัยหนุ่มบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทัศนสถาน
วัยหนุ่มบางเขน กรุงเทพมหานคร ทัศนสถานวัยหนุ่มนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. ทัศนสถานบำหนักพิเศษ ความคุมอบรมฝึกอาชีพ บำหนักผู้ทองซึ่งกระทำความผิด
ในคดีอาชญากรรมพิเศษเป็นการเฉพาะ มี 6 แห่ง คือ ทัศนสถานบำหนักพิเศษธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
ทัศนสถานบำหนักพิเศษบางเขน กรุงเทพมหานคร ทัศนสถานบำหนักพิเศษลำปาง จังหวัดลำปาง
ทัศนสถานบำหนักพิเศษพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทัศนสถานบำหนักพิเศษหญิง
จังหวัดปทุมธานี

4. ทัศนสถานเปิด คัดเลือกผู้ทองซึ่งมีกำหนดโทษเหลือจำคุกไปเล็กน้อย ระหว่าง
1-5 ปี มีความประพฤติไปรับการอบรม และฝึกวิชาชีพทางเกษตรกรรมในลักษณะนอนปรน
มีการฝึกวิชาชีพ ไร่แรงงาน ในทางเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ มี 6 แห่ง ได้แก่ ทัศนสถาน
เปิดห้วยโป่ง จังหวัดระยอง ทัศนสถานเปิดอรุณนิคม จังหวัดพิษณุโลก ทัศนสถานเปิดบ้านนาวง
จังหวัดพิจิตร ทัศนสถานเปิดโคกคามัน จังหวัดสุรินทร์ ทัศนสถานเปิดหนองน้ำขุ่น จังหวัดนครสวรรค์
ทัศนสถานเปิดทุ่งเบญจา จังหวัดจันทบุรี (ประเสริฐ เหมะมณี : 2525, 12-25)

หน้าที่ของ เรือนจำและทัณฑสถาน

หน้าที่หลักของ เรือนจำและทัณฑสถานนอกจากความรับผิดชอบในการลงโทษ และความคุม
ไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนีไปก่อความเดือดร้อนแก่สังคมภายนอก ยังมีการปฏิบัติของผู้ต้องขังด้วยปัจจัย
สำคัญ 4 ประการ ดังนี้คือ

1. ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุแห่งอาชญากรรม การจำแนกลักษณะ
ผู้ต้องขังและแยกขัง การใช้ระบบการให้รางวัล และการลงโทษทางวินัยแก่ผู้ต้องขัง
2. การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง อบรมและปรับสภาพจิตใจของผู้ต้องขังให้รู้สึกสำนึกผิด
โดยใช้การอบรมทางศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม และการอบรมทางสังคม
3. การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง ให้สอดคล้องกับจำนวนเจ้าหน้าที่และห้องเรียน
ที่มีอยู่แล้ว โดย
 - 3.1 จัดการศึกษาในระดับต้นแก่ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือเลยในรูปการศึกษามือใหญ่
เพื่อให้ผู้ต้องขังอ่านออกเขียนได้ คิคเลขเป็น
 - 3.2 จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังที่สอบได้
ประกาศนียบัตรชั้นประถมศึกษา มีความสนใจศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าต่อไป
 - 3.3 จัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาหรือระดับสูง ส่งเสริมผู้ต้องขังที่ผ่าน
การศึกษาระดับมัธยมศึกษาแล้ว จัดบริการการศึกษา การฝึกวิชาชีพในห้องเรียน และในโรงงาน
ที่มีอยู่ใน เรือนจำและทัณฑสถานหรืออาจศึกษาต่อทางโรงเรียนไปรษณีย์
 - 3.4 จัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง ในลักษณะกว้าง ๆ เป็นประโยชน์ต่อการปรับ
สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ระหว่างคุมขังและปรับสภาพชีวิตภายหลังจากพ้นโทษแล้ว อบรม
ความรู้ทั่วไป มนุษยสัมพันธ์ การแนะนำ
 - 3.5 จัดบริการพลศึกษา และนันทนาการแก่ผู้ต้องขัง เพื่อประโยชน์ในการรักษา
สุขภาพอนามัย และสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง เพื่อปลุกฝังนิสัยรักการทำงาน ป้องกันการว่างงาน
เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพของผู้ต้องขัง ภายหลังจากการปลดปล่อยหรือพ้นโทษแล้ว

เรือนจำในต่างประเทศ

สหรัฐอเมริกา

Rhea Joyce Rubin และ Connie House ในปี ค.ศ. 1983

ได้เขียนบทความเกี่ยวกับการบริการห้องสมุดเรือนจำในสหรัฐอเมริกาว่า มีกฎหมายขององค์การสหประชาชาติ ได้บัญญัติกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับห้องสมุดเรือนจำ ซึ่งสมาคมทัณฑสถานของสหรัฐอเมริกา (American Prison Association (APA) รับรอง เช่น กฎมาตรฐานขั้นต่ำสุดเพื่อการปฏิบัติต่อบุคคลซึ่งรวมถึงการใช้บริการห้องสมุด (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) มาตรฐานของรัฐเกี่ยวกับทัณฑสถาน (State Standards for jails) คู่มือการจกกิจกรรมในทัณฑสถานของสมาคมนายอำเภอ (Nations Sheriff's Association's Handbook on Jail Programs) มาตรฐานห้องสมุดเรือนจำชื่อว่า Objective and Standard for Libraries in Adult Prisons and Reformatons เป็นมาตรฐานฉบับแรกปรับปรุงในปี ค.ศ. 1943 และปรับปรุงใหม่อีกครั้งในปี ค.ศ. 1944 โดยสมาคมห้องสมุดอเมริกัน American Library Association (ALA) (ส. แสงแก้ว : 2527)

ในปี ค.ศ. 1962 สมาคมห้องสมุดอเมริกัน และสมาคมเรือนจำอเมริกันได้กำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานสำหรับห้องสมุดทัณฑสถาน (Objectives and Standards for Libraries in Correctional Institution) มาตรฐานนี้ได้แก้ไขในปี ค.ศ. 1966 เพื่อใช้กำหนดบทบาทของห้องสมุดในการส่งเสริมการศึกษา การฝึกวิชาชีพและการแก้ไขปรับปรุงความประพฤติดังนี้

1. จัดหาข้อสนเทศทางค่านวิชาชีพ
2. ขยายพื้นฐานการอ่าน และพื้นฐานทางสังคมให้กว้างขวาง
3. พัฒนาการอ่านด้วยการใช้เวลาว่าง ให้เหมาะสมเพื่อนคลายความตึงเครียด และเป็นการ ทำให้เกิดความสนใจใหม่ ๆ ขึ้นมาแทนทัศนคติที่ ซึ่งปรารถนา
4. เตรียมบุคคลด้วยความพยายามของเขาเอง สำหรับการใช้ชีวิตเมื่อพ้นโทษไปแล้ว

นอกจากนี้ยังได้ เน้นถึงความสำคัญของการร่วมมือในการทำงานให้ประสานกันระหว่าง ห้องสมุดและหน่วยงานอื่น ๆ ของเรือนจำ รวมทั้งห้องสมุดอื่น ๆ ในชุมชนนั้น ๆ ด้วย ในค่าน บุดลากรห้องสมุดควรจะจัดการบริหารงานโดยบรรณารักษะวิชาชีพ ซึ่งได้รับการฝึกฝน และมี ประสบการณ์ทั้งทางค่านบรรณารักษะศาสตร์ และงานราชทัณฑ์ (Casey : 1971, 355-356)

ค.ศ. 1971 ศาลหลายแห่งในสหรัฐอเมริการับรองสิทธิทางกฎหมายในการให้บริการ ห้องสมุดของผู้ต้องขัง เช่น ห้องสมุดเรือนจำ ควรเตรียมพร้อมในการจัดบริการห้องสมุดแก่ผู้ต้องขัง ไม่มีการตรวจหนังสือ หรือวารสารใด ๆ ที่บริการแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งหนังสือเหล่านั้นได้มากด้วยวิธีซื้อ หรือบริจาค ยกเว้นหนังสือ หรือวารสารประเภทวิทยุภาษามารมภ์ ซึ่งนายอำเภอสั่งห้ามเข้าได้ โดยอำนาจคำสั่งของศาล Court of the United States

ค.ศ. 1976 สมาคมห้องสมุดอเมริกันกำหนดให้ห้องสมุดประชาชนให้บริการชุมชน อย่างกว้างขวางรวมทั้งผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชน และผู้ใหญ่ที่ถูกควบคุมอยู่ใน เรือนจำท้องถิ่น ซึ่งมี ห้องสมุดประชาชนอยู่ในท้องถิ่นนั้น ห้องสมุดประชาชนได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจาก ท้องถิ่น โดยได้รับเงินจกสรร เงินภาษีจากท้องถิ่น ภาษีจากรัฐ หรือเงินช่วยเหลือจากสหพันธ์ เนื่องจากผู้ต้องขัง ร้อยละ 75 เป็นบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ และมีชื่อรวมในสำมะโนประชากรของ ชุมชนท้องถิ่น ห้องสมุดประชาชนจึงต้องรับผิดชอบต่อการให้บริการห้องสมุด และขอเสนอเทศกอบุติ เสียภาษีอากรให้ซึ่งรวมถึงผู้ต้องขังด้วย

บุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร และบริการ

ในค่านบุดลากร ทัณฑสถานที่มีห้องสมุดจะมีเจ้าหน้าที่ประจำเป็นบรรณารักษะระดับ วิชาชีพ ทัณฑสถานขนาดใหญ่ ผู้อำนวยกาช่วยนันทนาการ หรือการศึกษาจะควบคุมงานห้องสมุด ซึ่งมีเจ้าหน้าที่จากห้องสมุดประชาชนมาทำงานอยู่ ห้องสมุดในทัณฑสถานทุกแห่งจะต้องมีเจ้าหน้าที่ จากกรมราชทัณฑ์หมุนเวียนมาทำงาน

สำหรับงบประมาณส่วนใหญ่เพื่อบริการห้องสมุดทัณฑสถาน ได้จากห้องสมุดประชาชน ท้องถิ่นซึ่งให้บริการแก่ทัณฑสถานนั้น ๆ งบประมาณคงกล่าว ได้รับความพระราชบัญญัติกฎหมายของ สหพันธ์ เช่น (Library Services and Correction Act (LSCA), (Law Enforcement Assistance Act (LENA)

ตลอดจนได้รับจากแหล่งต่าง ๆ เช่น เงินช่วยเหลือจากภาษีสรรพากร เงินทุนของเอกชน เงินบริจาค ดังเช่น ห้องสมุดที่เมืองอาแคนซัส 19 แห่ง ใน 32 แห่ง ได้รับเงินทุนจาก กฎหมายว่าด้วยการให้บริการ (LSCA) บริการห้องสมุดทัตสสถานของรัฐลุยเซียน่า ใช้เงินอุดหนุนของห้องสมุดประชาชนทั้งหมด ห้องสมุดทัตสสถานของรัฐเวอร์จิเนีย 6 ใน 40 แห่ง ได้รับเงินบำรุงจากกรมราชทัณฑ์ แต่มีบางแห่งใช้จ่ายเงินบำรุงห้องสมุดของตนเอง เช่น ทัตสสถาน 22 แห่งใน 83 แห่ง ของรัฐแคลิฟอร์เนีย

กานทรพยากรของห้องสมุด ห้องสมุดทัตสสถานในสหรัฐอเมริกา มีสิ่งพิมพ์ให้ ผู้ต้องขังอ่านหลายประเภท ได้แก่ นวนิยาย ทั้งประเภทหนักและเบาสมอง หนังสือประเภท ลึกลับ นิยายตะวันตก นิยายวิทยาศาสตร์ หนังสือปกอ่อน หนังสือภาษาต่างประเทศ วารสาร หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ปัจจุบัน ชีวิตประวัติ กวีนิพนธ์ การฝึกอาชีพ ความรู้ ทางวิชาการต่าง ๆ กฎหมาย ศาสนา กีฬา วัฒนธรรมของคนผิวดำ (Rhea, J. Rubin : 1983, 261-263) หนังสือที่นิยมให้บริการในห้องสมุดทัตสสถานของสหรัฐอเมริกา คือ หนังสือปกอ่อน เพราะราคาถูก ปกแข็งราคาถูกกว่า ห้องสมุดทัตสสถานบางแห่งที่มีงบประมาณ จำกัด จะบริการเฉพาะหนังสือปกอ่อนเท่านั้น ห้องสมุดบางแห่งจัดบริการหนังสือต่างประเทศ อย่างน้อยที่สุด 25% ห้องสมุดทัตสสถานยังไม่มีบริการไมโครฟอร์ม แต่มีห้องสมุดทัตสสถาน บางรัฐมีบริการ ไลด์ทัศนวัสดุบางประเภท (เทปคัลม แผ่นเสียง ภาพยนตร์) หนังสือการ์ตูน บัญชีรายชื่อหนังสือ (Rhea Joyce Rubin and Connie House : 1983, 173-176)

การจัดหาวัสดุห้องสมุดทัตสสถานส่วนใหญ่ได้จากการบริจาค ห้องสมุดประชาชน จะช่วยจัดหา รวบรวมวัสดุห้องสมุดเพียงครั้งหนึ่ง บริการที่จัดให้ ได้แก่ บริการโดยนำหนังสือ ไลด์เช่นบริการตามเรือนนอน บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ การส่งหนังสือทางไปรษณีย์เป็นที่ นิยมในห้องสมุดบางแห่งในรัฐเท็กซัส นอร์ทคาโรลา โอเรกอน และยูทาห์ ตลอดจนมีบริการ ยืมหนังสือระหว่างห้องสมุดด้วย

ทั้งนี้ห้องสมุดเรือนจำและทัตสสถานในสหรัฐอเมริกา นอกจากมีบริการให้ านภายในห้องสมุดแล้ว ยังมีบริการ ไลด์เช่น บริการเรือนนอน บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ บริการยืมระหว่างห้องสมุด แต่บริการอ้างอิงและตอบคำถามมีผู้ต้องขังนิยมน้อยมาก ส่วน บริการฉายภาพยนตร์ การเล่าเรื่องหนังสือและบรรยาย อภิปรายเป็นกลุ่มจะจัดให้มีหรือไม่ ขึ้นกับบรรณารักษ์ (Rhea Joyce Rubin and Connie House : 1983, 261-263)

กิจกรรมห้องสมุด

ห้องสมุดทัศนสถานของสหรัฐอเมริกาได้จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น การจัดประชุมการเขียนแบบสร้างสรรค์ การพิมพ์หนังสือร้อยกรอง ซึ่งผู้คองซังเรียบเรียงเอง มีการจัดทำหนังสือพิมพ์ของผู้คองซัง บรรณานุกรม การศึกษาค้นคว้าตนเองระดับมัธยม กิจกรรมสุกส์ปกาห์สำหรับบุตร ผู้คองซังซึ่งมาเยี่ยมผู้คองซัง กิจกรรมรายสัปดาห์ ในห้องรับประทานอาหาร มีการเปิดสอนหลักสูตรระดับวิทยาลัย และกลุ่มสนทนา เรื่องเกี่ยวกับหนังสือ กิจกรรมใหม่ที่สำคัญมากคือ กิจกรรมช่วยเหลือผู้คองซัง ก่อนที่ผู้คองซังจะพ้นโทษ และการติดตามผลหลังจากที่พ้นโทษแล้ว กิจกรรมของห้องสมุดที่น่าสนใจ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้คองซังก่อนการปลดปล่อย คือ การขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ข้อสนเทศเกี่ยวกับงาน การให้คำปรึกษาคำนวณบริการสังคม สำหรับครอบครัวของผู้คองซังหรือผู้เคยคองซัง โดยมีคณะที่ปรึกษาทางกฎหมาย เป็นผู้ให้คำปรึกษา ผู้คองซังสามารถใช้ประโยชน์จากระบบข้อสนเทศ เกี่ยวกับผู้เคยกระทำผิดทางกฎหมาย ผู้คองซังที่มีรายได้ค่าผู้คองซังที่รับประทานอาหาร รับแจกเครื่องนุ่งห่ม และเสื้อผ้าซึ่งข้อมูลผู้คองซังเหล่านี้เก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ เพื่อสะดวกต่อการใช้และปรับให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ข้อมูลดังกล่าวยังพิมพ์ในรูปจุลสาร แจกไว้ในห้องสมุดของทัศนสถาน และห้องสมุดประชาชน นอกจากกิจกรรมดังกล่าว ห้องสมุดประชาชนที่เมืองโซราอัสได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกงานให้แก่ผู้คองซัง เพื่อให้ผู้คองซังมีความชำนาญ (ส. แสงแก้ว : 2527, 14)

ความสนใจในการอ่าน

ค.ศ. 1983 Rhea J. Rubin ได้ทำการศึกษาความสนใจในการอ่านของผู้คองซัง ในทัศนสถานของมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า เรื่องที่ผู้คองซังสนใจมากที่สุดได้แก่ ประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ปัจจุบัน ชีวประวัติ กวีนิพนธ์ การฝึกอาชีพ ความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ กฎหมาย และนวนิยาย (Rhea J. Rubin : 1980, 261-269) ส่วนผู้คองซังในรัฐอิลลินอยส์ ได้มีการวิจัยในเรื่องจำทุกประเภท (เรื่องจำขนาดใหญ กลาง เล็ก ทัศนสถานหญิงและเยาวชน) โดยการสัมภาษณ์ผู้คองซังประมาณ 200 คน ปรากฏว่าผู้คองซังร้อยละ 33 ชอบอ่านสารคดี ร้อยละ 18 ชอบอ่านนวนิยายทั่วไป ร้อยละ 12 ชอบอ่านเรื่องลึกลับ ศาสนา

ร้อยละ 11 ชอบเรื่องชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ มีจำนวนน้อยที่ชอบกวีนิพนธ์ และกวี
 สำหรับผู้ต้องขังหญิงพบว่า ร้อยละ 40 ชอบอ่านนวนิยายทั่ว ๆ ไป ร้อยละ 20 ชอบเรื่อง
 ศาสนา ร้อยละ 20 ชอบเรื่องวิชาการ และร้อยละ 20 ชอบเรื่องลึกลับ ไม่มีรายงานว่า
 ผู้ต้องขังอยากอ่าน นิยายตะวันตก กวีนิพนธ์ กล่าวได้ว่าผู้ต้องขังในเรือนจำ
 ใน อิลลินอยส์ นิยมอ่านนวนิยายรักจากวารสารมากที่สุด รองลงมาคือ ชีวประวัติ
 และประวัติศาสตร์ (Rhea J. Rubin : 1983, 262-263)

ที่ Juliet Correctional Center ได้ทำการสำรวจการอ่าน
 ของผู้ต้องขังในปี ค.ศ. 1980 และสำรวจซ้ำอีกใน ค.ศ. 1982 โดยได้สัมภาษณ์ผู้ต้องขัง
 ในเรื่องอายุ เพศ เชื้อชาติ ระยะเวลาที่ถูกคุมขัง ระดับการศึกษา การใช้ห้องสมุดก่อน
 เข้ามาอยู่ในเรือนจำ การศึกษาในปัจจุบัน ผลพบว่าผู้ต้องขังชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับ
 ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ส่วนหนังสือเกี่ยวกับศาสนา กวีนิพนธ์ กวี และ
 วัฒนธรรมของคนผิวดำ มีปริมาณการอ่านลดลง ผู้ต้องขังร้อยละ 48 กล่าวว่า ไม่มีแหล่งใด
 ที่จะให้สิ่งต่าง ๆ ที่เขาต้องการอ่านได้มากกว่าห้องสมุด และผู้ต้องขังร้อยละ 47 กล่าวว่า
 หนังสือมีพลัง มีความหมายต่อชีวิตในเรือนจำของเขา ซึ่งผลของความต้องการนี้
 Juliet Correctional Center ได้นำไปปรับปรุงงานบริการให้มีคุณภาพมากขึ้น
 และจัดหาหนังสือที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น (Rhea J. Rubin : 1983, 261-263)

Margaret Cheeseman (1978, 121-123) กล่าวถึง
 ความต้องการอ่านของผู้ต้องขังในสหรัฐอเมริกาว่า มีความต้องการอ่านหนังสือประเภทลึกลับ
 นิยายตะวันตก นิยายวิทยาศาสตร์ และมีความสนใจเป็นสมาชิกวารสารประเภทแนะนำหนังสือ
 รวมทั้งวารสารชื่อ Publishers' Weekly และ Library Journal

ปัญหาในการให้บริการห้องสมุด

การดำเนินงานเกี่ยวกับการให้บริการห้องสมุดนั้น บุคลากรห้องสมุดมีความ
 ว่าเป็นที่จะต้องเรียนรู้ถึงก่อนของการรักษาความปลอดภัยของทัณฑสถาน หรือปรับขั้นตอน
 นั้นให้เข้ากับงานห้องสมุด ทัณฑสถาน 14 แห่ง ใน 47 รัฐของสหรัฐอเมริกา เห็นว่า
 การให้บริการห้องสมุดที่เป็นสตรีในทัณฑสถานชาย เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการห้องสมุด

014040

แต่มี 14 รัฐใช้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดที่เป็นสตรี ทำหน้าที่ให้บริการห้องสมุดแก่ผู้ต้องขังชาย โดยไม่มีปัญหา และเมื่อเร็ว ๆ นี้ ศาลออกกฎหมายรับรองการจ้างเจ้าหน้าที่ทัณฑสถาน ที่เป็นสตรี

อุปสรรคในการให้บริการห้องสมุดอีกประการหนึ่งคือ ผู้ต้องขังไม่มีโอกาส เข้าถึงหนังสือ และทรัพยากรอื่น ๆ ของห้องสมุดโดยตรง ทัณฑสถาน 31 แห่ง ใน 47 รัฐ บางแห่งเข้มงวดในเรื่องจำนวนของผู้ต้องขังที่จะ ใช้ห้องสมุด การให้บริการ หนังสือปกอ่อน และจำนวนเล่มที่ผู้ต้องขังจะยืมออกไปในแต่ละครั้ง

นอกจากนี้ การใช้หนังสือเพื่อเป็นเครื่องมือในการกระทำผิดกระเบียด ราชทัณฑ์ หนังสือที่มีเนื้อหาอันจะทำให้ผู้ต้องขังเกิดการฉกฉกปกติ การเคลื่อนไหว สังสรรค์ ของผู้ต้องขังในกิจกรรมห้องสมุด ก็คงอยู่ในความควบคุมอย่างเข้มงวดของผู้บริหารทัณฑสถาน ค่าย สิ่งเหล่านี้จึง เป็นปัญหาในการ เข้าถึงหนังสือและการจัดกิจกรรมห้องสมุด

ทัณฑสถาน 31 แห่ง ใน 47 รัฐของสหรัฐอเมริกาได้รายงานความสูญเสีย หรือการทำให้วัสดุห้องสมุดชำรุดเสียหายว่าเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น ระยะเวลา การกักขังผู้ต้องขังมากเกินไป ขาดการตรวจสอบผู้ต้องขังที่มาใช้บริการ ก่อนออกจากห้องสมุด ขาดการเตือน หวงหนังสือ และวัสดุห้องสมุดที่ยังค้างก่อนที่จะปลดปล่อยจากทัณฑสถาน การมี ผู้ต้องขังแออัดจนเกินไป การเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ห้องสมุด การขาดความร่วมมือกับผู้บริหาร ในทัณฑสถาน ทัณฑสถานใดมีเจ้าหน้าที่ทำงานเต็มเวลา ปัญหาในเรื่องความไม่ปลอดภัยของ ห้องสมุดจะน้อย ทัณฑสถานที่มีบริการห้องสมุดด้วยวิธีฝากหนังสือ ให้เจ้าหน้าที่ทัณฑสถานจัด ให้ยืมเอง หรือห้องสมุดเคลื่อนที่นำมาบริการ จะมีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือหาย ฉีกขาด และ ปัญหาการ เข้าถึงผู้อ่าน

อังกฤษ

Department of Education and Science (DES)

ของประเทศ

อังกฤษ ได้จัดพิมพ์เรื่องราวเกี่ยวกับห้องสมุดทัณฑสถานของประเทศอังกฤษลงในหนังสือ

The Libraries Choice

ปี ค.ศ. 1978 กล่าวถึงความเป็นมา ความสำคัญของ

ห้องสมุดเรือนจำในปี ค.ศ. 1964 โดยมีพระราชบัญญัติ The Prison and Borstal Rules

กำหนดว่า "ทุกเรือนจำควรจัดให้มีห้องสมุด และให้อยู่ภายใต้การปกครองของ Secretary of State ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับอนุญาตให้ใช้บริการห้องสมุด และขอยืมหนังสืออ่านได้..." ต่อมาก็มียุทธศาสตร์ Public Libraries and Museum Act 1964 ประกาศให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชน จัดบริการห้องสมุดให้กว้างขวางขึ้น และสนับสนุนเจ้าหน้าที่ให้ร่วมมืออย่างเต็มที่กับสถาบันอื่น ๆ ในท้องถิ่น ในด้านการบริการห้องสมุด

ค.ศ. 1974 Home Office Project Group กับผู้ช่วยจาก DES Library Advisers ได้ทำการศึกษาห้องสมุดเรือนจำเพื่อปรับปรุงมาตรฐานและใน ค.ศ. 1975 ได้จัดทำผลการศึกษาเวียนแก่เรือนจำต่าง ๆ โดยใช้ชื่อว่า Report on the work of the Prison Department สารสำคัญที่ว่าให้มีการฟื้นฟูในด้านการดูแล การบริหารงาน และการใช้ห้องสมุดเรือนจำ เกือบทุกปี ค.ศ. 1975 สมาคมห้องสมุดอังกฤษ ได้แต่งตั้ง Prison Libraries Sub-Group ให้ทำงานร่วมกับ Hospital Libraries and Handicapped Readers Group ในการหามาตรฐาน และอบรมการใช้วัสดุ การประชุมร่วมกันระหว่างเรือนจำและเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนทำให้เรือนจำหลายแห่ง ดึงดูดวิวัฒนาการและการดำเนินงานให้ดีที่สุด การบริหารงาน (Library Association : 1981, 57-59) Local Authority Libraries Association จะช่วยในการจัดหาบุคลากร และการคัดเลือกหนังสือ นอกจากนี้ยังรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดห้องสมุดของผู้ต้องขังคิดค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย 75 เพนนีต่อผู้ต้องขัง 1 คน ในปีงบประมาณ 1975/76 เพิ่มขึ้นเป็น 1 ปอนด์ 62 เพนนี โดยกรมราชทัณฑ์ ร่วมกับ Library Representatives of the Local Authorities Association ได้พิจารณาให้ห้องสมุดประชาชนประจำท้องถิ่น มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดหาหนังสืออย่างค่า 10 เล่ม ต่อผู้ต้องขัง 1 คน หรือโดยเฉลี่ย 5,000 เล่ม สำหรับเรือนจำขนาดใหญ่มีการจัดซื้อเพิ่มเติม 25% ของจำนวนหนังสือที่มีอยู่ทั้งหมดในแต่ละปี การจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดจะคำนึงถึงผู้ต้องขังที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษด้วย โดยให้อยู่ในการพิจารณาของห้องสมุดประจำท้องถิ่น ซึ่งจะให้บริการยืม รวมทั้งจัดอบรมบรรณารักษ์ของห้องสมุดเรือนจำที่เป็นข้าราชการของเรือนจำโดยไม่คิดมูลค่า

สมาคมห้องสมุดอังกฤษ ได้พิมพ์หนังสือเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานห้องสมุด
เรือนจำ ในปี ค.ศ. 1981 กล่าวว่า ประเทศอังกฤษมีผู้ต้องขังประมาณ 44,000 คน
ในเรือนจำจำนวน 118 แห่งทั่วประเทศ และมีการจัดห้องสมุดในเรือนจำทุกแห่งโดยความ
ร่วมมือจากห้องสมุดประชาชนประจำท้องถิ่นในต้นศตวรรษที่ 19 ได้มีการยืมคัมภีร์ไบเบิล
และหนังสือเกี่ยวกับศาสนาจากอนุศาสนาจารย์ ให้ผู้ต้องขังได้อ่านเพื่อให้เกิดความสำนึกผิด
และปรับปรุงพฤติกรรม ต่อมาเรือนจำก็จัดหาหนังสือดังกล่าวเพิ่มเติม รวมทั้งได้มีผู้บริจาค
ให้หลังจากนั้น ห้องสมุดประชาชนประจำท้องถิ่น ก็ได้ให้ผู้ต้องขังยืมหนังสือโดยคิกค่าธรรมเนียม
เพียงเล็กน้อย

ในปี ค.ศ. 1964 รัฐบาลอังกฤษได้มี Public Libraries and Museum Act
ระบุให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการส่งเสริมการจัดห้องสมุดในเรือนจำด้วย
ซึ่งต่อมากรมราชทัณฑ์ก็มีเจ้าหน้าที่ที่จะดำเนินการด้านห้องสมุดเอง โดยได้รับความช่วยเหลือ
แนะนำจากนักวิชาการของสมาคมห้องสมุดอังกฤษ การควบคุมตัวผู้กระทำผิดไม่ได้ทำให้
ความต้องการอ่านหนังสือของบุคคลนั้นน้อยลง ในทางตรงกันข้ามระบบการควบคุมตัว
กลับมีส่วนผลักดันให้มีการนิยมนานมากขึ้น จึงไม่น่าแปลกใจที่ผู้ต้องขังซึ่งอดีตไม่เคยใช้บริการ
ห้องสมุด เมื่อต้องโทษจำคุกกลับกลายเป็นผู้นิยมการอ่านได้ ดังที่ปรากฏว่านักโทษอังกฤษ
ประมาณ 80% ใช้บริการห้องสมุด

ระเบียบราชทัณฑ์ The Prison Rules 1964 ข้อ 1 ใ้ระบุว่า
" เป้าหมายของการฝึกอบรม และปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดนั้น คือ การสนับสนุนและช่วยเหลือ
ให้พวกเขามีชีวิตที่ดีและมีคุณค่า มีพฤติกรรมในทางบวก หนังสือ การอ่านที่จัดโดยห้องสมุด
มีส่วนเสริมสร้างทัศนคติในทางบวกแก่ผู้ต้องขัง เพราะเป็นการให้การศึกษา ให้ข้อมูล
และให้ันทนาการ" ดังนั้นวัตถุประสงค์ของการจัดห้องสมุดในเรือนจำ คือ เพื่อส่งเสริม
นิสัยรักการอ่านเพื่อจัดวัสดุครุภัณฑ์ทั้งที่เป็นหนังสือ หรืออื่น ๆ เพื่อันทนาการ กิจกรรม
ส่งเสริมเวลาว่าง ให้ข้อมูลต่าง ๆ ทางการศึกษา ค่านิยม วัฒนธรรม วิชาการ
การแนะแนว เรื่องฝึกวิชาชีพ การฟื้นฟูสมรรถภาพ แต่เนื่องจากในเรือนจำมีคนหลายประเภท
จากทุกระดับสังคม หลายอาชีพ หลายระดับการศึกษา การจัดห้องสมุดในเรือนจำจึงต้อง
คำนึงถึง ลักษณะการควบคุม เพราะผู้ต้องขังมีเวลาว่างเป็นของตัวเองไม่มากนัก ทว่า

ผู้ต้องขังชั้นชมการอ่านมาก แม้จะมีเวลาน้อย ในการบริการ บรรณารักษ์ห้องสมุดจึงควรจัดให้มีหนังสืออย่างเพียงพอ และมีวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ที่จะส่งเสริมการศึกษาหาความรู้หลาย ๆ ด้าน รวมทั้งทักษะการฝึกวิชาชีพใหม่ ๆ

ในการนี้บริการห้องสมุดประชาชนก็มีบทบาทช่วยเหลือค้ำจุนการเตรียมหนังสือจากการที่ลักษณะของกลุ่มผู้ใช้บริการมีหลายประเภทปะปนกันมากกว่าในห้องสมุดทั่วไป จึงต้องแยกว่า ใคร เป็นผู้มีควมรู้มากหรือน้อย ใครมีทักษะการอ่านมากหรือน้อย บางเรือนจำมีผู้ต้องขังที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษ ห้องสมุดก็ควรจะมีหนังสือภาษาอื่นด้วย ดังนั้นในการจัดห้องสมุด เรือนจำต้องคำนึงถึงระดับการศึกษา และทักษะการใช้ห้องสมุดของผู้ต้องขัง เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสใช้บริการห้องสมุดเท่าเทียมกัน

การดำเนินงานห้องสมุดเรือนจำ

จากหนังสือแนวทางการบริหารงานห้องสมุดเรือนจำที่พิมพ์โดยสมาคมห้องสมุดอังกฤษ (1981) ได้กำหนดว่า ห้องสมุดเรือนจำควรมีวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์อุปกรณที่ส่งเสริมการฝึกวิชาชีพ นันทนาการ และกิจกรรมการศึกษาที่มีอยู่ในเรือนจำมีหนังสือที่อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อการศึกษา เพื่อการฝึกอาชีพ หรือเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในระดับสูงขึ้นไป เช่น สมุดภาพที่ทำโดยผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังที่อ่านเขียนไม่ได้ ได้ศึกษาเป็นขั้นพื้นฐาน ห้องสมุดควรมีหนังสือภาษาต่างประเทศที่สอดคล้องกับภาษาวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วรรณคดี หนังสือประเภทสร้างสรรค์ ละคร บทกวี นิยายวิทยาศาสตร์ ประวัติบุคคลสำคัญ นิยายคลาสสิก หรือสมัยใหม่ กีฬา งานอดิเรก การฝึกวิชาชีพ นิตยสาร เป็นวัสดุที่ควรมีมาก สำหรับคนเริ่มอ่านหนังสือใหม่ ๆ และควรจะให้ยืมอ่านได้ด้วย หนังสือปกอ่อนก็มีส่วนทำให้ผู้ต้องขังสนใจในการเข้าห้องสมุด เพราะมีหลายประเภท เช่น เกี่ยวข้องกับหนังสือปกแข็ง หนังสือที่มีตัวพิมพ์ขนาดใหญ่เพื่อฝึกอ่าน หนังสืออ้างอิง ควรมีอย่างเพียงพอ มีสารานุกรมที่ทันสมัย มีพจนานุกรม รายงานประจำปี คู่มือสื่อต่าง ๆ ที่ไม่ใช่หนังสือ หรือเกมเพื่อการศึกษาต่าง ๆ จัดเป็นทรัพยากรที่ห้องสมุดเรือนจำควรมี

การคัดเลือกหนังสือควรดำเนินการโดยบรรณารักษ์วิชาชีพ ร่วมกับบรรณารักษ์ห้องสมุดเรือนจำ เจ้าหน้าที่การศึกษา และคณะครูที่สอนผู้ต้องขัง ซึ่งการคัดเลือกหนังสือต้องสอดคล้องกับความต้องการ ของกลุ่มผู้ใช้บริการบรรณารักษ์ควรสอบถามจากผู้ต้องขังเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุง อันจะมีผลต่อการศึกษา มีหนังสือเพียงพอต่อการเรียนการสอนช่วยในการจัดหาหนังสือก็ให้สอดคล้องกับความต้องการซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเหมือนกับมาตรฐานการจัดห้องสมุดทั่วไป ที่สำคัญคือ ตรงตามความต้องการ ชัดเจน และเรียบง่าย

นอกเหนือจากการจัดเก็บหนังสือไว้ในห้องสมุดเรือนจำแล้ว ควรจะมีการแลกเปลี่ยนระหว่างเรือนจำ สำหรับห้องสมุดเรือนจำที่มีหนังสือไม่เกิน 5,000 รายการ ควรจะมีการแลกเปลี่ยนหนังสือสัปดาห์ละอย่างน้อย 20% - 30% ต่อปี สภาพความเป็นจริงในทางปฏิบัติอาจเป็นตัวกลางรับหนังสือจากห้องสมุดเรือนจำ หรือแลกเปลี่ยนกันโดยตรง ซึ่งทั้งสองกรณีต้องมีหนังสือในสต็อกของคนในปริมาณมากพอ ในการแลกเปลี่ยนหนังสือจะต้องอยู่ในความดูแล ควบคุมโดยบรรณารักษ์อาชีพของห้องสมุดเรือนจำ

ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการให้บริการห้องสมุดเรือนจำ ประกอบด้วยบุคคล

4 ประเภทได้แก่ (Library Association : 1981, 11-62)

1. เจ้าหน้าที่การศึกษาของเรือนจำ (Education Officer) รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาก่อนการบริการ
2. บรรณารักษ์วิชาชีพ (Professional Librarian) ให้คำแนะนำวิชาชีพบรรณารักษ์ การบริการ การทำงาน สอดคล้องกับหลักปรัชญาทางทฤษฎีศาสตร์และการปกครอง บรรณารักษ์มีบทบาทในการวางระเบียบและวัตถุประสงค์ของห้องสมุด เลือกรับหนังสือ บอกรับหนังสือ ทำบัตรรายการ จัดหนังสือชั้นชั้นให้บริการตอบคำถาม และบริการยืมระหว่างห้องสมุด ทำงานร่วมกับห้องสมุดสาขา และห้องสมุดเคลื่อนที่ ในด้านการบริหารงานทางสถิติ ทำทะเบียนผู้อ่าน จัดเก็บวารสาร ซ่อม เย็บเล่มหนังสือ แนะนำหนังสือ เผยแพร่ข่าวสาร บริหารห้องสมุดให้สอดคล้องกับความปลอดภัยของทัณฑสถาน
3. บรรณารักษ์-เจ้าพนักงานเรือนจำ (Prison Officer Librarian) อามี 1 คน หรือมากกว่านี้ตามขนาดของห้องสมุด มีหน้าที่รักษาระเบียบวินัยของห้องสมุด

4. ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน หรือผู้คุมซึ่งช่วยงานห้องสมุด (Inmate Assistants) มีหน้าที่ช่วยงานด้านบริการ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับ ผู้ร่วมงานและผู้ใช้บริการห้องสมุด ช่วยดูแล ตรวจสอบจำนวนหนังสือ บันทึกบริการตอบคำถาม สถิติต่าง ๆ บรรจุหีบห่อและแก้หีบห่อหนังสือ ทำความสะอาดห้องสมุด และชั้นหนังสือ และควรมีโอกาสฝึกอบรมและปฏิบัติงานห้องสมุดประชาชนในท้องถิ่น เพื่อเป็นกำลังใจและเพิ่มความสามารถของเขา

ห้องสมุดเรือนจำควรมีการจัดสร้างอาคารให้สอดคล้องกับเรื่องซึ่งเพื่อให้มีการเคลื่อนที่น้อยที่สุด มีระเบียบทางเดินที่สามารถรักษาความปลอดภัยได้ง่าย โดยเชื่อมต่อระหว่างเรือนขังกับห้องสมุด หรือจัดห้องสมุดให้อยู่ในบริเวณเดียวกับบริเวณที่ให้การศึกษาอบรมอื่น ๆ หรือฝึกวิชาชีพ ซึ่งจะสามารถอาศัยกำลังรักษาความปลอดภัย ในบริเวณดังกล่าวไปพร้อม ๆ กัน ห้องทำงานบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ใช้เครื่องเรือนหรือฉากกันเสียงอีกติดเครื่องทำความร้อน เครื่องปรับอากาศ อนุโลมไปตามความจำเป็น ประตูทางเข้าห้องสมุดอาจไว้ตรงช่วงกลางเป็นประตูกระจกใสล็อกได้ บริเวณให้บริการเริ่มจากประตูทางเข้าต้องมีบรรยากาศเชิญชวน มองเห็นสภาพภายในห้องสมุด เพื่อให้เกิดความสนใจ มีบริเวณกว้างขวางพอเพียง ประมาณ 93 ตารางเมตร ถึง 102 ตารางเมตร มีคู่มือประกาศแจ้งกำหนดเวลาให้บริการ มีโต๊ะให้คำแนะนำบริการ โต๊ะหรือครุภัณฑ์ที่ใช้สามารถเคลื่อนไปในบริเวณอื่น ๆ ของห้องสมุดได้ง่าย มีเครื่องพิมพ์ดีด โทรศัพท์ (ภายในและภายนอก) อ่างล้างมือ มีที่นั่งอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ชั้นวางหนังสือจัดไว้ชิดผนังห้อง จัดเรียงหนังสือได้ง่าย ยืมใส่สะดวก ห่างจากประตูทางเข้าออก คนอ่านสามารถเลือกหนังสืออ่านจากชั้น โดยไม่เกะกะขวางทาง

ส่วนค่านงบประมาณห้องสมุดเรือนจำมีความต้องการ เพิ่มขึ้นเพื่อการปรับปรุงมาตรฐานการบริการ ก็มีข้อความปรากฏใน Home Office Circular Letter ลงวันที่ 4 เมษายน 1975 ให้ปรับปรุงเงินอุดหนุนห้องสมุดเรือนจำเฉลี่ย 1 ปอนด์ 62 เพนนี ต่อผู้คุมขัง 1 คน (Library Association : 1981, 58) ความร่วมมือขอค่านงบประมาณร่วมกันโดย Home Office รับผิดชอบการเงิน คำนวณการจัดหาอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ ส่วนห้องสมุดประชาชนประจำท้องถิ่น รับผิดชอบการจัดหาวัสดุ

ในกานอาคารห้องสมุดเรือนจำให้มีเนื้อที่เฉลี่ย 102 ตารางเมตร จำนวนที่นั่งอ่าน 10 ที่ ในเนื้อที่ 27 ตารางเมตร มีวารสารอย่างต่ำ 15 เรื่อง ต่อผู้คุมขัง 10 คน หนังสือพิมพ์ให้มีหนังสือพิมพ์รายวัน ฉบับวันอาทิตย์และรายสัปดาห์ อย่างละ 1 ฉบับ

ห้องสมุดควรทำการสื่อสารให้ผู้ให้บริการทุกคนรู้ว่ามืหนังสือ มีอุปกรณ์การศึกษาอะไรบ้างที่จัดให้บริการอยู่ มีการร่วมมือสนับสนุนให้ยืมหนังสือ อุปกรณ์ จากหน่วยงานภายนอกอย่างไรบ้าง มีโครงการให้การศึกษาอย่างไรบ้าง โดยอาจทำเป็นแผนพับ แผนปลิว ซีแจง รายละเอียด เฉลี่ยชวนให้มาใช้บริการ โดยมีการเขียนที่ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย (Library Association : 1981, 11-62)

บริการแก่ผู้คุมขัง

ห้องสมุดเรือนจำและทัณฑสถานในประเทศอังกฤษจัดเวลา เปิดบริการให้สอดคล้องกับจำนวนผู้คุมขัง เช่น

จำนวนผู้คุมขัง (คน)	เวลาเปิดบริการ (ชั่วโมงต่อสัปดาห์)
0-150	7
151-350	14
351-550	20
551-850	24
851-1150	30

ห้องสมุดเรือนจำมักมีขนาดเล็ก และปริมาณหนังสือจำกัด ห้องสมุดจัดให้มีบริการยืมระหว่างห้องสมุดในระดับชาติ และนานาชาติ ทั้งนี้เพราะสภาพชีวิตในเรือนจำมักประสบความลำบาก และอาจร่วสารจากภายนอกซึ่งเป็นสิ่งที่โลกภายนอกมองข้ามไป

ปัญหาของห้องสมุดเรือนจำในอังกฤษ

กระทรวงการศึกษาและวิทยาศาสตร์ Department of Education
and Science ของประเทศอังกฤษไคอองถึง Committee on Privacy

(Chairman : Kenneth Younger) Report Cmnd 5012, HMSO

พิมพ์ปี 1972 ซึ่งรายงานว่า ผู้ต้องขังร้อยละ 75 สนใจการอ่าน แต่ระยะสิบปีที่ผ่านมา มีจำนวนลดลง ผู้บริหาร เรือนจำจึงควรสนใจงานบริการห้องสมุดในเรือนจำให้มากเพื่อผลทางจิตใจของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังควรได้รับบริการหนังสือที่มีมาตรฐาน และมีวัสดุการอ่านไม่น้อยกว่าห้องสมุดประชาชนที่ทันสมัย (Department of Education and Science : 1978, 24)

นอกจากนี้ห้องสมุดเรือนจำในประเทศอังกฤษยังประสบปัญหาการบริหารห้องสมุด ไม่มีการอบรมเจ้าหน้าที่ที่เป็นทางการ ดังนั้นจึงอาจจะมีการอบรมหลักสูตรระยะสั้น ๆ เป็นเวลา 2 วัน ซึ่งห้องสมุดประชาชนในท้องถิ่นหรือสมาคมห้องสมุดเป็นผู้จัด เพื่อให้เจ้าหน้าที่เรือนจำด้านห้องสมุด เข้าร่วมการฝึกอบรม

ปัญหาอีกประการหนึ่งเกิดจากการบริจาคจากผู้ต้องขัง และ เอกชนด้วย ความปรารถนาดี ทำให้ห้องสมุดอยู่ในฐานะลำบาก เพราะการรับหนังสือสารพัดประเภท ปริมาณมาก ๆ ทำให้เป็นภาระในการเก็บรักษา และ เสียมาตรฐานของหนังสือในห้องสมุด หนังสือที่บริจาคเข้ามาไม่ตรงกับความต้องการบ้าง วัสดุมีบ้าง อยู่ในสภาพใช้การไม่ได้บ้าง การปฏิเสธไม่รับ ก็จะเป็นการไม่รักษาน้ำใจผู้บริจาค ห้องสมุดต้องใจคู่ลยพินิจว่า จะมีผลก็ผลเสียอย่างไร วิธีที่ใช้โดยมากคือ การรับเอาไว้และแจ้งให้ทราบว่าหนังสือที่บริจาคมานั้น จะได้นำไปใช้ประโยชน์ในงานห้องสมุดต่อไป ซึ่งอาจพิจารณานำไปให้ห้องสมุดอื่นตามความเหมาะสม (Library Association: 1981, 14-25)

เรือนจำในประเทศไทย

ประวัติกรมราชทัณฑ์

ประวัติความเป็นมาของการราชทัณฑ์ไทย แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

1. การราชทัณฑ์ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นก้าวแรกของการราชทัณฑ์แห่งประเทศไทย โดยการราชทัณฑ์ ในสมัยนี้ได้แบ่งเรือนจำ ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เรือนจำในกรุงเทพฯ กับเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก

สำหรับเรือนจำในกรุงเทพฯ แยกเป็น 2 ประเภท คือ "คุก" กับ "ตะราง" โดย "คุก" เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังกำหนดโทษเกินกว่า 6 เดือนขึ้นไป สังกัดอยู่ในกระทรวงนครบาล คุกที่ขึ้นชื่อในสมัยนั้นก็คือ "คุกหน้าวัดพระเชตุพน" ซึ่งชาวบ้านนิยมเรียกว่า "คุกหน้าวัดโพธิ์" ส่วน "ตะราง" เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังโทษต่ำกว่า 6 เดือน และขึ้นสังกัด อยู่ตามกระทรวงทบวงกรมหลายแห่งตามความจำเป็น เหมาะสมแก่การปฏิบัติ เช่น ตะรางกลาโหม หรือ ตะรางมหาดไทย เป็นต้น

ส่วนการเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอกเรียกว่า "ตะรางประจำเมือง" ให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของผู้ว่าราชการ เมือง

2. การราชทัณฑ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสมัย การเปลี่ยนแปลงการปกครอง การปรับปรุงกิจการราชทัณฑ์ที่สำคัญในยุคนี้นี้มีหลายประการ เช่น การจัดตั้งกรมนักโทษ สังกัดกระทรวงนครบาล ร.ศ. 110 การตราพระราชบัญญัติ ลักษณะเรือนจำวิทนโกสินทร์ศก 120 การตราพระราชบัญญัติประกาศจัดตั้งกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2458 และการสร้างเรือนจำกลางบางขวาง จังหวัดนนทบุรี ใน พ.ศ. 2470 เป็นต้น

3. การราชทัณฑ์ สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีสาระสำคัญ ที่ควรกล่าวถึงคือ การตราพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานและกรมใน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2476 ยกฐานะ "แผนกราชทัณฑ์" ในกรมพลาลัง เป็น

"กรมราชทัณฑ์" การประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ตลอดจนกฎกระทรวง กฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการอนุโลมปฏิบัติตามข้อกำหนด มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติของผู้ต้องขัง กับข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ จนถึงการประกาศแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์อีกหลายครั้ง ครั้นล่าสุดก็คือ การประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2516 ได้แบ่งส่วนราชการบริหารส่วนกลาง และราชการบริหารส่วนภูมิภาค ตามความจำเป็น ต้องเหมาะสมสอดคล้องกับภาวะปัจจุบัน

การแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทยในปัจจุบัน โดยพระราช กฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2516 ซึ่งยังมีผลใช้ บังคับอยู่ในขณะนี้ ได้แบ่งส่วนราชการ ดังนี้

ก. ราชการบริหารส่วนกลาง แบ่งเป็น

1. สำนักงานเลขานุการกรม มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานธุรการที่ เป็นงานส่วนกลางของกรมราชทัณฑ์ งานคานการก่อสร้าง ซ่อมแซมอาคารสถานที่ ตลอดจน งานอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกองใด กองหนึ่งโดยเฉพาะ แบ่งเป็นฝ่ายสารบรรณ ฝ่ายตรวจการ และรายงาน ฝ่ายตรวจสอบภายใน และฝ่ายอาคารสถานที่
2. กองคลัง มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี การพัสดุ และจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี แบ่งเป็นฝ่ายการเงิน ฝ่ายงบประมาณ และฝ่ายพัสดุ
3. กองการเจ้าหน้าที่ มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พระราชบัญญัติวินัยข้าราชการกรมราชทัณฑ์ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็นฝ่ายการสอบ และอัตรากำลัง ฝ่ายวินัย และ ศูนย์ฝึกอบรมข้าราชการราชทัณฑ์
4. กองพัฒนาพฤตินิสัย มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงแต่ง ความประพฤติ และจิตใจของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี โดยจัดการศึกษาอบรมค่าน พุทธิศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา อาชีวศึกษา และฝึกวิชาชีพค้ำต่าง ๆ เพื่อผู้ต้องขังจะได้ นำวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพในทางสุจริตเมื่อพ้นโทษ ควบคุมการเบิกจ่ายเงินทุน

ผลประโยชน์ที่ได้จากการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง จักสวัสดิการ ให้ผู้ต้องขังในระหว่างต้องโทษ และพ้นโทษ ตลอดจนการอนามัยและสุขภาพในเรือนจำและทัณฑสถานแบ่งเป็นการ ศึกษาอบรม ฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ฝ่ายพัฒนาสุขภาพอนามัย ฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง ฝ่าย เงินทุน ฝึกวิชาชีพ

5. กองทัพบก มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาวิจัย การค้นคว้า ทางวิชาการ การวางแผน และการควบคุมการปฏิบัติงานของเรือนจำ และทัณฑสถานต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามนโยบาย กฎหมาย ระเบียบแบบแผน ตลอดจนหลักการราชทัณฑ์ของสหประชาชาติ แบ่งเป็นฝ่ายวิจัยและวางแผน ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ ฝ่ายกฎหมาย

6. เรือนจำกลาง มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมนักโทษเด็ดขาดที่มี กำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป และโทษประหารชีวิต

7. เรือนจำพิเศษ มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุม กักขังผู้ต้องขังระหว่าง การพิจารณาคดีภายในเขตอำนาจศาลที่ตั้งอยู่

8. ทัณฑสถาน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการควบคุม กักขังนักโทษ เด็ดขาดที่แยกประเภทแล้วเพื่อประโยชน์ในการควบคุมอบรมและฝึกวิชาชีพตามประเภท ของนักโทษ เช่น ทัณฑสถานหญิงสำหรับผู้ต้องขังหญิง ทัณฑสถานวัยหนุ่มสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ระหว่าง 18-25 ปี ทัณฑสถานบำนาญพิเศษ สำหรับผู้ต้องขังที่ศึกษาเสพคึกให้โทษและป่วย ภัยโรคเรื้อรัง ทัณฑสถานเปิดสำหรับผู้ต้องขังที่มีโทษเหลือจำคุกและมีความประพฤติดีไว้ วางใจได้

9. สถานอบรมและฝึกอาชีพ มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมอบรมและ ฝึกอาชีพผู้รับการอบรม (บุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม)

10. ศูนย์อบรมพิเศษ มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมอบรมฝึกอาชีพบุคคล บางประเภทตามคำสั่งของทางราชการ

11. สถานที่กักขัง มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมกักขังผู้ต้องคำพิพากษา ให้รับโทษกักขัง หรือผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับ ตามพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวล กฎหมายอาญา พ.ศ. 2506

12. สถานที่กักกัน มีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้ถูกกักกันตามพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2510

ข. ราชการบริหารส่วนภูมิภาค แบ่งส่วนราชการออกเป็น เรือนจำจังหวัด และเรือนจำอำเภอ มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุม กักขังผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีในเขตอำนาจศาลที่ตั้งอยู่ และนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษจำคุกระยะสั้นหรือไม่สูงนัก (ประเสริฐ เมฆมณี : 2525, 93-96)

ทัณฑสถานหญิง

การราชทัณฑ์ในปัจจุบันคำนึงถึงความสำคัญในค่านาคารสถานที่ รวมทั้งเจ้าพนักงานเรือนจำหญิง สำหรับควบคุมและฝึกอาชีพผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิง โดยให้แยกออกจากผู้ต้องขังชายอย่างเป็นสัดส่วน เพื่อผลในค่านาคารปกครอง ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับขอ เสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ ใ้บัญญัติหลักปฏิบัติเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงที่สำคัญดังนี้

ข้อ 8 ผู้ต้องขังต่างประเภทพึงแยกคุมขังไว้ในต่างทัณฑสถานหรือคนละส่วนของทัณฑสถาน โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติอาชญากรรม เหตุผลทางคดี

ข้อ 53 มีใจความว่า ในเรือนจำที่มีผู้ต้องขังทั้งชายและหญิง ส่วนของเรือนจำที่คุมขังผู้ต้องขังหญิง ต้องอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของเจ้าพนักงานหญิง (ประเสริฐ เมฆมณี : 2523, 298-299)

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ดำเนินการควบคุม อบรม และฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังหญิง แยกเป็นเอกเทศ ไม่ปะปนกับผู้ต้องขังชาย มีเจ้าพนักงานหญิงล้วน ๆ เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน คือ ทัณฑสถานหญิง

ทัณฑสถานหญิง เคมตั้งอยู่ที่ ตำบลสำราญราษฎร์ อำเภอพระนคร กรุงเทพมหานคร ในบริเวณเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ซึ่งเรือนจำนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2433 เคมใช้ชื่อว่า กองลงโทษ พ.ศ. 2478 เปลี่ยนเป็นเรือนจำกลางคลองเปรม พ.ศ. 2515 เปลี่ยนชื่อเป็น เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร มีความจุผู้ต้องขังหญิง 400 คน

ต่อมาจำนวนผู้ต้องขังหญิงเพิ่มมากขึ้น ทำให้สถานที่คับแคบ ผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด ไม่ถูกสุขลักษณะ และไม่สะดวกในการอบรมและฝึกวิชาชีพ ทั้งสถานที่ควบคุมก็ไม่สามารถขยายบริเวณออกไปได้ เพราะมีอาณาเขตจำกัด พ.ศ. 2515 กรมราชทัณฑ์มีนโยบายให้ทัณฑสถานหญิงเป็นที่รวบรวมผู้ต้องขังหญิงทั่วประเทศที่คดีเล็กน้อย และระหว่างอุทธรณ์ฎีกามีหลักการให้สตรีปกครองสตรีด้วยกัน เพราะเชื่อในความสามารถและความเข้าใจในปัญหาของสตรีด้วยกันได้ดีกว่า จึงได้ย้ายผู้ต้องขังหญิงจากทัณฑสถานหญิงเดิมมายังเรือนจำชั่วคราว ลาดยาว เลขที่ 33/3 ตำบลลาดยาว อำเภอบางเขน กรุงเทพมหานคร

สภาพอาคาร เป็นเรือนไม้มั่นคง แข็งแรง พอบรรเทา มีเรือนไม้สำหรับคุมขังผู้ต้องขัง 4 หลัง ขณะนั้นเป็นสถานที่ว่าง ไม่ได้ใช้เป็นที่ควบคุมผู้ต้องขังแต่อย่างใด เห็นเหมาะสมที่จะใช้เป็นที่ควบคุมผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะในวันที่ 25 มกราคม 2515 และวันที่ 9 มิถุนายน ปีเดียวกัน กระทรวงมหาดไทย มีคำสั่งตั้งเรือนจำพิเศษกิ่งกล่าวขึ้น เรียกชื่อว่า "ทัณฑสถานหญิงนครหลวงธนบุรี" ปัจจุบันใช้ชื่อว่า "ทัณฑสถานหญิงกรุงเทพมหานคร" คำเนินการควบคุมอบรมและ ฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังหญิงซึ่งถูกดำเนินคดีในส่วนกลาง และ ส่วนภูมิภาค

อาคารสถานที่

1. เรือนนอน ผู้ต้องขังหญิงเป็นผู้ประสบปัญหาบ้านเศรษฐกิจ สังคม และมีความบกพร่องทางจิต ทัณฑสถานหญิงจึงจัดอาคารสถานที่เพื่อสร้างบรรยากาศความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อมภายในให้มีสภาพความเป็นอยู่คล้ายบ้าน โดยแยกผู้กระทำผิดควบคุมไว้ตามเรือนนอนต่าง ๆ เพื่อสะดวกในการอบรมและฟื้นฟูจิตใจ โดยจัดเรือนนอนในลักษณะดังนี้

เรือนนอนพลอยสี่ เป็นสถานแรกรับมีกำหนด 1 เคียน เรือนนอนนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ใช้เป็นสถานบริบาลทารก (มารคาคังครรภและนำเข้ามาในวันถูกคุมขัง) ฝึกให้มีความรู้ด้านการเลี้ยงทารกให้ถูกหลักอนามัย และเป็นมารคาคังที่ทำได้ ส่วนที่ 2 จัดผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกประเภทอยู่รวมกันมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือ อบรมระเบียบวินัย การปฏิบัติ การปรับตัว สัมภาษณ์ประวัติส่วนตัว มูลเหตุของการกระทำผิด เพื่อประเมินผล เมื่อครบกำหนดจึงส่งไปเรือนนอนต่อไป

เรือนนอนแพทย รับผิดชอบซึ่งจากเรือนนอนพลอยสี โดยแยกผู้ทองซึ่งเฉพาะ คคีไว้แต่ละห้อง เช่น หญิงมีครรภ์ วัยรุ่น ยาเสพติด จัดหางานเบา ๆ ให้ทำ เพื่อไม่ให้คักฟุ้งซ่าน ไขเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ทำดอกไม้ประดิษฐ์ เมื่อผู้ทองซึ่งได้รับการคัดสรร หรือคคี ถึงที่สุดแล้วจึงจัดส่งไป เรือนนอนต่อไป

เรือนนอนนุชราคม รับผิดชอบซึ่งที่คัดสรรแล้วจากเรือนนอนแพทย โดยจัด ผู้ทองซึ่งที่อยู่ระหว่างอุทธรณ์ฎีกาเป็นสัดส่วน แยกประเภทเฉพาะคคี จัดเจ้าหน้าที่สัมภาษณ์ ความถนัดเฉพาะตัว เพื่อจัดหางานให้โดยถือใจสมัครเป็นอันดับแรก สืบหาข้อมูลทางการศึกษา พร้อมทั้งจัดให้ได้รับการศึกษาในชั้นพื้นฐาน รับฟังปัญหาและแก้ปัญหาในส่วนที่จะทำได้ แล้วจึงส่ง ไป เรือนนอนต่อไป

เรือนนอนไพลิน รับผิดชอบซึ่งเกิดจากเรือนนอนนุชราคม โดยเลือก ผู้ทองซึ่งที่มีโทษสูง และมีความประพฤติ

2. ที่ทำการฝ่ายปกครองและรักษาการณ เป็นศูนย์รวมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และรักษาการณ เป็นศูนย์สั่งการไปยังเจ้าหน้าที่ประจำรักษาการณอยู่ตามจุดต่าง ๆ ภายในและ ภายนอกทัณฑสถานหญิง ตลอดจนเป็นศูนย์วิทยุ "ไพลิน"

3. เรือนพักเวรรักษาการณ ชั้นล่าง ส่วนที่ 1 เป็นห้องทำงานภายในของ ผู้อำนวยการ ส่วนที่ 2 เป็นสถานที่ประชุมเจ้าหน้าที่ และใช้คอนรับแขกที่เข้าเยี่ยมขมกิจการ ชั้นบนใช้เป็นที่พักของเวรรักษาการณ ในเวลากลางคืน ซึ่งมี คินละ 15 คน มีเตียงนอนตาม เจ้าหน้าที่อยู่เวร มีตู้สำหรับเก็บของเครื่องใช้ส่วนตัว

4. สถานพยาบาล รับผิดชอบซึ่งป่วย แยกประเภทผู้ป่วยเป็นห้องโรคคักค้อ แยกไว้เป็นสัดส่วน ผู้ทองซึ่งที่ป่วยมาก แพทย์ลงความเห็นว่าจะนำออกไปรักษาภายนอก ทัณฑสถานจะส่งไปรับการรักษารักษาภายนอก และกลับมาพักฟื้นในสถานพยาบาล จนกว่าจะหายเป็นปกติ

5. โรงเลี้ยงอาหารและห้องประชุม ใช้เป็นสถานที่เลี้ยงอาหารและประชุม ผู้ทองซึ่ง อบรมผู้ทองซึ่ง ในวันสำคัญต่าง ๆ ตลอดจนรวมกันแสดงกิจกรรมในวันวาระต่าง ๆ เช่น ทำบุญวันปีใหม่ วันสงกรานต์

6. โรงสุทกรรม ใช้สำหรับปรุงอาหารเลี้ยงผู้ทองซัง คำนึงถึงการจัดให้ ถูกสุขลักษณะและอนามัย จัดหาภาชนะ และเครื่องใช้ในการปรุงอาหารเป็นแสดคน เลสทั้งสิ้น

7. ร้านค้าสงเคราะห์และห้องฝึกวิชาชีพโภชนาการ ส่วนที่ 1 เป็นร้านค้า สงเคราะห์ จัดบริการอาหาร ขนม เครื่องใช้ที่จำเป็น จำหน่ายในราคาถูก ส่วนที่ 2 เป็นห้อง ฝึกวิชาชีพค่านโภชนาการ ปรุงอาหารไปจำหน่ายที่ชวนชมอาเขต ทำขนมปัง และอื่น ๆ

8. โรงงานฝึกวิชาชีพ คัดเย็บเสื้อผ้า และสิ่งประดิษฐ์ โรงงานสร้างตาม มาตรฐานกรมราชทัณฑ์ คือ กว้าง 15 เมตร ยาว 30 เมตร มีจำนวน 4 โรงงาน เป็นระบบ อุตสาหกรรม ปัจจุบันตลาดแรงงานคัดเย็บเสื้อผ้า ยอมรับแรงงานจากผู้ทองซัง เมื่อพ้นโทษจะ รับเข้าทำงานทันที สำหรับสิ่งประดิษฐ์ วัสดุที่เหลือใช้ หรือวัสดุที่ต้นทุนไม่แพงนักมาจัดทำ

9. โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สตรีบางเขน โดยระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ในค่าน การให้การศึกษาแก่ผู้ทองซังทัตสถานหญิงได้จัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่สตรีบางเขน ภายใน ความคุมของกรมการศึกษานอกโรงเรียน เนื่องจากผู้ทองซังร้อยละ 15 ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ จึงจัดการศึกษาดังนี้

1. สายสามัญมีระดับ 1 2 ห้องเรียน ระดับ 3 2 ห้องเรียน
ระดับ 3 3 ห้องเรียน
2. สายอาชีพ มี 3 สาขา คือ คัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย และโภชนาการ
(อาหารคาว หวาน)
3. กานธรรมศึกษา มีอนุศาสนาจารย์ประจำเป็นผู้สอนมี 3 ระดับคือ
ธรรมตรี โท และเอก
4. จัดทำห้องสมุด ประกอบด้วยตำราเรียน ทั้งภาษาไทยและภาษา
ต่างประเทศ สารคดี นวนิยาย ให้อ่านในยามว่าง

อาคารสถานที่อีกแห่งหนึ่งซึ่งนับว่ามีความสำคัญเช่นกัน คือ ห้องเยี่ยมญาติ ปัจจุบัน กำหนดให้มีการเยี่ยมญาติ เป็นรอบ ๆ ละ 20 นาที กำหนดวันเยี่ยมดังนี้

วันจันทร์	เยี่ยมผู้ทองซึ่งระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา
วันอังคาร	เยี่ยมผู้ทองซึ่งใหม่ทุกคดี
วันพุธ	เยี่ยมผู้ทองซึ่งมีกรรม และคนป่วย
วันพฤหัสบดี	เยี่ยมผู้ทองซึ่งยาเสพติดที่ตัดสินแล้ว
วันศุกร์	เยี่ยมผู้ทองซึ่งทุกคดีที่ตัดสินแล้ว วันยาเสพติด
วันหยุดราชการ	งค.เยี่ยม

ทัณฑสถานหญิงจำแนกผู้ทองซึ่งตามประเภทคือ ประเภทเด็กชาย ประเภทระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา ประเภทพิจารณาไต่สวน ประเภทระหว่างสอบสวน

จำแนกประเภทผู้ทองซึ่งตามความผิด คือ เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย เกี่ยวกับเพศ เกี่ยวกับ พรบ. ยาเสพติด เกี่ยวกับทรัพย์สิน และอื่น ๆ

จำแนกประเภทผู้ทองซึ่งตามระดับการศึกษา ได้แก่ ประเภทไม่ได้รับการศึกษา ประเภทการศึกษาภาคบังคับ (ป 1-4) ประเภทการศึกษาประถมศึกษาตอนปลาย (ป 5-7) ประเภทมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 1-3) ประเภทมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. 4-5) ประเภทอาชีวศึกษา ประเภทการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย กิจกรรมประจำวันที่ต้องปฏิบัติในวันหนึ่ง ๆ มีดังนี้

6.00 น.	ปล่อยผู้ทองซึ่งลงจากห้องนอนทำธุรกิจส่วนตัว
7.00 น.	รับประทานอาหาร
8.30 น.	ศึกษาวิชาชีพต่าง ๆ ฝึกวิชาชีพ ทำงานทั่วไป
12.00 น.	รับประทานอาหาร
13.00 น.	ศึกษาวิชาชีพต่าง ๆ ฝึกวิชาชีพ ทำงานทั่วไป
15.00 น.	ออกกำลังกาย
16.00 น.	ทำธุรกิจส่วนตัว
16.30 น.	รับประทานอาหาร
18.00 น.	เก็บตัวผู้ทองซึ่งขึ้นเรือนนอน
21.00 น.	นอน

ห้องสมุดเรือนจำในประเทศไทย

การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง มีปัญหาอุปสรรคค้ำงประมาณ กำลังคน และความไม่สนใจในการศึกษาของผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์จึงกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาค้างกล่าวในหนังสือที่ มท 0904/ว. 61 ลงวันที่ 31 มีนาคม 2525 เรื่องปัญหาอุปสรรคการศึกษาของผู้ต้องขังว่า กรมราชทัณฑ์ได้ศึกษาประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษา แก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ และทัณฑสถานตลอดมา ปรากฏว่า การดำเนินงานดังกล่าวยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร กรมราชทัณฑ์มีความห่วงใย ประกอบกับมีนโยบายที่จะส่งเสริมการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง ให้ได้ผลดีสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จากการส่งเจ้าหน้าที่ออกสำรวจหาข้อมูล ได้พบปัญหา อุปสรรคของการศึกษาของผู้ต้องขังหลายประการ เช่น ขาดแคลนอุปกรณ์การศึกษา ครู ปัญหาเกี่ยวกับสถานที่เรียนทางเรือนจำไม่ส่งเสริมการศึกษาแก่ผู้ต้องขังจริงจัง จัดให้ผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษาน้อย จำนวนน้อย ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการศึกษาเป็นไปโดยเรียบร้อย จึงขอความร่วมมือเรือนจำ และทัณฑสถานดำเนินการดังนี้คือ

1. ให้เรือนจำและทัณฑสถานคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการศึกษาวិสามัญและวิชาชีพ โดยคำนึงถึงความรู้เดิม ความสนใจในการศึกษา และการรักษาระเบียบวินัย ผู้ต้องขังที่ไม่รู้หนังสือ ให้เอาใจใส่เป็นพิเศษ เพื่อสนองนโยบายแห่งชาติในการกำจัดปัญหาการไม่รู้หนังสือของคนในชาติให้หมดไป
2. เรือนจำและทัณฑสถานควรจัดเจ้าหน้าที่มีวุฒิการสอนให้เพียงพอ
3. การย้ายผู้ต้องขังระหว่างเรือน ควรมีรายละเอียดการศึกษาส่งไปด้วย
4. ส่งเสริมให้ครูมีโอกาสอบรมสัมมนาวิชาการ เพื่อเพิ่มความรู้และประสบการณ์
5. ห้องสมุดเรือนจำและทัณฑสถานควรจัดให้มีสถานที่สำหรับอ่านหนังสือไว้สำหรับผู้ต้องขังที่สนใจ (ประเสริฐ เมฆมณี : 2527, 138-156)

จากแนวทางดังกล่าวข้างต้น กรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสำคัญแก่องค์สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เรื่องห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถาน ฉบับที่ 1/2496 ลงวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2496 และต่อมาจนถึง พ.ศ. 2498 สำระสำคัญของระเบียบ และข้อบังคับฉบับนี้ว่ามีให้ห้องสมุดประจำเรือนนอน ในรูปลักษณะตู้สมุดเคลื่อนที่จากการที่ระเบียบฉบับนี้ยังไม่มีความรัดกุมพอ กรมราชทัณฑ์จึงได้ออกระเบียบ ฉบับที่ 2/2499 เรื่องห้องสมุดของเรือนจำและทัณฑสถานต่าง ๆ มีใจความว่าในทุกเรือนจำ และทัณฑสถาน จัดตู้หนังสือและสถานที่อ่านหนังสือ บรรณาธิการจัดทำระเบียบรายชื่อหนังสือของห้องสมุด ให้มีรายการครบถ้วนเสมอ มีสมุดบัญชีการยืมใหญ่ของซึ่งอ่านหนังสือในห้องสมุดได้อย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง หนังสือที่ผู้ยืมต้องขังอ่านได้ เป็นหนังสือเกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา สวรรคต ตำราวิชาชีพ หนังสือบันเทิงคดี ที่มีเรื่องเกี่ยวกับ คติธรรม จรรยา วัฒนธรรม เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์ ห้ามหนังสือมีเนื้อเรื่องยั่วยักใจให้ประพฤติก ในทางชั่วร้าย ผิดศีลธรรม ก่อความรู้สึกทางกามารมณ์ หรือลัทธิการเมือง ที่เป็นปฏิปักษ์ค่อนนโยบายรัฐบาล และจัดทำบัญชีจำนวนผู้ยืมของซึ่งที่เข้าอ่านหนังสือ และยืมหนังสือออก ส่งไปให้กรมราชทัณฑ์ทราบเป็นรายเดือน

ต่อมากรมราชทัณฑ์ได้ออกหนังสือ มท 1004/ว. 173 ลงวันที่ 29 กันยายน 2526 เรื่อง จัดตู้หนังสือใหญ่ของซึ่งยืมอ่าน สำระสำคัญมีว่า ให้ผู้ยืมหนังสือต้องขังอ่านได้ตลอดเวลาที่ว่าง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ผ่อนคลายความเครียด ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ให้เรือนจำทำตู้สมุดเคลื่อนที่หมุนเวียนไปตามเรือนนอน โดยแบ่งมาจากหนังสือในห้องสมุด หมุนเวียนอาทิตย์ละครั้ง

ลักษณะห้องสมุดเรือนจำในประเทศไทย

ในปัจจุบันห้องสมุดเรือนจำมี 2 ลักษณะประกอบกันคือ

1. ห้องสมุดธรรมดา เป็นห้องซึ่งอยู่ในมุมสงบของเรือนจำภายในห้องจัดเรียบร้อยสวยงาม เมื่อเห็นแล้วน่าจะเข้าไปนั่งอ่านหนังสือ หรือพักผ่อนคลายใจ มีที่นั่งอ่านสบาย มีหนังสือจำนวนมากพอสมควร ที่จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนอ่านได้ทั่วถึง ไม่ซ้ำซาก จนทำให้เกิดความเบื่อหน่าย

2. หอสมุดเคลื่อนที่ มีลักษณะ เป็นตู้ หรือชั้นวางหนังสือเคลื่อนที่ หมุนเวียนไป
ไว้ใน เรือนนอนต่าง ๆ ของผู้กองซึ่ง เพื่อให้ผู้กองซึ่งไม่มีโอกาสยืมหนังสืออ่านได้ตลอดเวลาที่ว่าง

สถิติการอ่านหนังสือของผู้กองซึ่งมีดังนี้

กิจกรรมหอสมุดเรือนจำ	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2528	จำนวน
1. ค่าเนิงานหอสมุดเรือนจำ	95	95	95	แห่ง
2. จำนวนหนังสือในหอสมุดเรือนจำ	102,832	148,297	172,651	เล่ม
3. จำนวนผู้กองซึ่งที่เข้าอ่านหนังสือ	664,619	489,523	273,252	คน
4. การจัดส่งหนังสือบำรุงหอสมุด	22,250	10,131	11,260	เล่ม
5. หนังสือที่ผู้บริจาคม	23,215	14,223	18,867	เล่ม

(กองพัฒนานิสัย : มปป.)

ประวัติและการดำเนินงานหอสมุดทัณฑสถานหญิง

หอสมุดทัณฑสถานหญิงจัดให้มีห้องหนังสือมาตั้งแต่เริ่มจัดตั้งอยู่ในบริเวณเรือนจำพิเศษ
กรุงเทพมหานคร จัดขึ้นตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 1/2496 ลงวันที่ 16 กันยายน
พ.ศ. 2496 เป็นต้นมา จนกระทั่ง 25 มกราคม 2515 ทัณฑสถานหญิงย้ายมาตั้งเรือนจำชั่วคราว
ลาคายาว อาคารหอสมุดอยู่ร่วมกับห้องอื่นในอาคารเดียวกัน คือ ห้องเรียนตัดเสื้อ มีเนื้อที่
64 ตารางเมตร ไซ้ห้องเรียนเป็นที่นั่งอ่านในช่วงที่ไม่มีการสอน หอสมุดได้ปรับปรุงเพิ่ม
จำนวนหนังสือ ครุภัณฑ์ ตลอดจนมา ในปี พ.ศ. 2524 มีสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือ 1,380 เล่ม
วารสารที่บอกรับมี 7 ชื่อเรื่อง ได้แก่ กลุสสตรี ขวัญเรือน ทานตะวัน ลดณา สกฤตไทย สตรีสาร
อสท. วารสารไคเปลาคือ พุทธิรักษา หนังสือพิมพ์ไม่มีการบอกรับ และไม่มีไคเปลาคือ เพราะ
อาจขัดต่อระเบียบราชทัณฑ์ เนื่องจากอาจมีข่าวที่ไม่เหมาะกับการรักษาความปลอดภัยในทัณฑสถาน

พ.ศ. 2524 ครุภัณฑ์ในหอสมุดมีตู้หรือชั้นสำหรับจัดเก็บหนังสือ ชั้นสำหรับวางวารสาร
และนิตยสารมีแผนป้ายนิทรรศการ ไม่มีตู้บัตรรายการ ไม่มีตู้จัดเก็บจุลสาร และวัสดุหอสมุดอื่น ๆ

ไม่มีพิมพ์ดีด ห้องสมุดจัดหมวดหมู่หนังสือตามที่เจ้าหน้าที่เห็นสมควร จัดเก็บหนังสือไว้แบบชั้นเปิด และชั้นปิด เปิดบริการสัปดาห์ละ 7 วัน ไม่เปิดโอกาสให้ยืมไปอ่านนอกห้องสมุด เพราะมีปัญหา การสูญหาย ถูกทำลาย ผู้เข้าใช้ห้องสมุดเฉลี่ยเดือนละ 1,500 คน ความร่วมมือในการจัดเก็บ หนังสือให้สะดวกต่อการอ่าน ได้รับความร่วมมือจากผู้ทอง ซึ่งผู้หนึ่งซึ่งมีความรู้ทางด้านห้องสมุดอยู่บ้าง

ห้องสมุดได้ย้ายสถานที่มาอยู่อาคารที่สร้างเป็นโรงเรียนผู้ใหญ่สตรีบางเขน สังกัด กรมการศึกษานอกโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2516 โดยอยู่ชั้นล่างของอาคาร ปัจจุบันมีเนื้อที่สำหรับ จัดวางหนังสือ และให้บริการ 141.30 ตารางเมตร ที่ทำงานบรรณารักษ์ 14.44 ตารางเมตร มีชั้นเหล็กจัดเก็บหนังสือและวารสารในรูปแบบชั้นเปิด เป็นชั้นเหล็กสูง 92 ซม. ลึก 30.5 ซม. 3 ชั้น จำนวน 12 หลัง มีตู้ 3 ทอน เป็นตู้ไม้ประกอบกระจกจัดเก็บหนังสือสารคดีที่ซื้อด้วยเงิน สวัสดิการ และหนังสือนวนิยาย ทอนบนสูง 121 ซม. ลึก 43.5 ซม. ทอนกลางสูง 96 ซม. ลึก 57 ซม. โต๊ะทำงานบรรณารักษ์ 1 ชุด โต๊ะทำงานเจ้าหน้าที่ห้องสมุด 2 ชุด โต๊ะบริการ ยืม-คืน ตู้เหล็กจัดเก็บเอกสาร ตู้เหล็กเก็บเอกสารของบรรณารักษ์ ตู้ไม้จัดเก็บแบบเรียนวิชาชีพ เครื่องดนตรี บอร์ดกระดานดำ และแผนป้ายนิทรรศการ 2 คำน จำนวนที่นั่งอ่าน 24 ที่นั่ง จุได้ 70 คน

หนังสือที่จัดซื้อด้วยเงินสวัสดิการและเงินกำไรร้านค้าส่งเคราะห์เป็นหนังสือประเภท สารคดี ประวัติศาสตร์ นิคมสารคดี หนังสือที่รับบริจาคจากกลุ่มบุคคลภายนอก ได้แก่ หนังสือ ชรรณะ บริจาคโดยสโมสรไลออนส์ หนังสือภาษาอังกฤษ บริจาคโดย คุณพิชัย วาสนาสง เป็น หนังสือประเภททั่วไปและวารสาร ในปัจจุบันสถานทูตได้ส่งหนังสือภาษาต่างประเทศให้ผู้ทอง ซึ่ง เฉพาะคน ทางทิศสถานให้นามาไว้ที่ห้องสมุด เพื่อให้ผู้ทองซึ่งคนอื่นได้อ่านด้วย

การเลือกซื้อหนังสือ ผู้อำนวยการทิศสถานหญิงมอบให้บรรณารักษ์ พิจารณาเนื้อหา ที่มีประโยชน์ ไม่ขัดต่อกฎราชทัณฑ์ ให้ซื้อโดยไม่จำกัดจำนวน ทิศสถานหญิงเคยมีเจ้าหน้าที่เรือนจำ ไปอบรมบรรณารักษ์ ที่จัดโดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย แต่ไม่ทันได้ปฏิบัติงาน เพราะทาง กรมราชทัณฑ์ขอย้ายไปประจำกรม แต่ทางทิศสถานหญิงยังคงสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ไปอบรม บรรณารักษ์ หากได้รับแจ้งจากสมาคมห้องสมุด

บุคลากรห้องสมุด

บรรณารักษ์ เป็นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ 1 คน ทำงานในลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากฝ่ายอบรม โดยทำหน้าที่บริหารดังนี้คือ พิจารณากำหนดกิจกรรมห้องสมุด การเปิด-ปิด ห้องสมุด กำหนดนโยบายการให้บริการยืมคืน การวางผังห้องสมุด ชั้นหนังสือ โต๊ะเก้าอี้ ทางเข้าออก เลือกจัดหาวัสดุการศึกษา ฝึกอบรมการทำงานห้องสมุดแก่ผู้ทองซึ่งที่ช่วยงาน ทำโครงการงานห้องสมุด เพื่อเสนองบประมาณบริหารห้องสมุด บริหารดูแลการยืม การใช้วัสดุห้องสมุด ให้เป็นไปด้วยความยุติธรรมและทั่วถึง ทำรายงาน เก็บสถิติจำนวนหนังสือ จำนวนผู้เข้าใช้ จำนวนหนังสือที่ยืมออกในแต่ละวัน เพื่อเป็นประโยชน์ในการพิจารณาว่า หนังสือที่มีเหมาะสมเป็นสัดส่วนหรือไม่ ประเมินผลงานห้องสมุดเพื่อปรับปรุงในแต่ละปี ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น สถาบัน องค์การ โดยผ่านผู้อำนวยการทัณฑสถาน

หน้าที่ทางการศึกษา ร่วมมือกับครูอย่างใกล้ชิดในการจัดหาหนังสือจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้ทองซึ่งที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ สนใจศึกษาให้เข้าใจถึงสภาพจิตของผู้ทองซึ่ง

หน้าที่ทางงานเทคนิค ใ้แก่ กำหนดหน้าที่การทำงานในห้องสมุด ทำสถิติวัสดุการศึกษาในห้องสมุดให้ทันสมัย พิจารณาคัดเลือกวัสดุการศึกษาที่ล้าสมัยออก

เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เป็นผู้ทองซึ่ง 4 คน วุฒิกการศึกษา ม.ศ. 5 อนุปริญญาพยาบาล และปริญญา มีหน้าที่ช่วยงานห้องสมุดในค่านงานบริการ ใ้แก่ บริการ ยืม-คืน คัดเลือกหนังสือ แจงใหญ่ผู้ทองซึ่งที่ใช้บริการทราบข่าวคราวเกี่ยวกับหนังสือต่าง ๆ ในห้องสมุด เป็นการเรียกความสนใจ และกระตุ้นให้คนอ่าน แนะนำผู้อ่านในการใช้หนังสือ การใช้ห้องสมุด เป็นรายตัว จัดเก็บหนังสือเข้าชั้น ซ่อมแซมหนังสือที่ชำรุด

พนักงานภารโรง เป็นผู้ทองซึ่ง 2 คน วุฒิกการศึกษา ปกศ.สูง และ ม.ศ. 3 มีหน้าที่ช่วยจัดครุภัณฑ์ โต๊ะ เก้าอี้ ให้เช่าที่เรียบร้อย ทำความสะอาดชั้นหนังสือ ครุภัณฑ์ และพื้นห้องสมุด

การดำเนินงานวิสาของสมุค

ห้องสมุดทัตตสถานหญิงมีการดำเนินงานวิสาของสมุคดังนี้

1. จัดหาหนังสือ วารสาร วิสาของสมุค ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนการศึกษานู๋ใหญ่สตรีบางเซนต์ที่เป็นไปตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ และตามระเบียบการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดของกรมราชทัณฑ์ ตลอดจนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ทองซิง

2. ลงทะเบียนหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ลงในสมุดทะเบียนการบันทึกประกอบค้าย เลขทะเบียน ชื่อผู้ทอง ชื่อหนังสือ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ ที่มาของหนังสือ (จัดซื้อหรือบริจาค) วันที่รับหนังสือ จากนั้นประทับตราวาง คำว่า ทัตตสถานหญิงที่หน้าปกใน หน้าลัมเฉพาะปกหลังคานใน ทอไปแบ่งหมู่หนังสือคิกของบัตร์ บัตร์หนังสือ และเขียนสัน เสร็จแล้วนำขึ้นชั้นเตรียมบริการ

จากการสำรวจเมื่อกันยายน พ.ศ. 2529 ห้องสมุดทัตตสถานหญิงมีหนังสือภาษาไทย 2,866 เล่ม ภาษาต่างประเทศ 1,730 เล่ม หนังสือภาษาไทยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทั่วไป ปรึชญา พุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา การพยาบาล การทำอาหาร ศิลปะ เพลง กึษา วรรณคดี สารคดีทองเที้ยว ประวัติศาสตร์ นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย นอกจากนั้นหนังสือภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอิตาเลียน ภาษาเยอรมัน ภาษาสเปน ภาษาจีน วารสาร นิตยสารภาษาไทยที่จัดซื้อค้ายเงินสวัสดิการ และรับเป็นประจามี 7 ชื่อเรื่อง ไค่แก๋ อสท. ขวัญเรือน สกุลไทย สตรีสาร กุลสตรี ลลนา แพรว ยอดวารสารถึงปัจจุบัน 2,098 ฉบับ วารสารภาษาไทยไค่เปล่าจากการบริจาคมี 9 ชื่อเรื่อง ไค่แก๋ กิดัน นะคะ เป็ริว ทิววิวิว กระจัก นรี กระจังงา คัทลียา โลกทิพย์ นิตยสารภาษาต่างประเทศที่มี ไค่แก๋ Cosmopolitan, Elle, Femme-Actual, Gente, Home and Garden, House Keeping, Life, Marie-Claire, Match, Newsweek, New Yorker, Oggie, Rock and Folk, Sawasdee, Time Vogue, Women Magazine, Women Weekly ซึ่งไค่มาโดยการบริจาคจากผู้ทองซิง ผู้คิผู้ทองซิงและสถานทูต นอกจากนี้ยังมีหนังสือแบบเรียน คือ หนังสือที่ไค้ประกอบการเรียนวิชาชีพ ข้างคักเลื้อ เสริมสวย คักดม ทำอาหาร

ห้องสมุดจักรวางหนังสือแยกประเภทเป็นหนังสือแปล หนังสือสารคดี หนังสือธรรมศึกษา หนังสือของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หนังสือแบบเรียน จัดเก็บโดยเรียงตามชื่อหนังสือ หนังสือต่างประเทศไม่ได้ให้เลขหมู่ แต่จัดเก็บโดยแยกประเภทภาษา ได้แก่ หนังสือภาษาฝรั่งเศส ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ อิตาลี เยอรมัน สเปน หนังสือภาษาอังกฤษประเภท นิยาย วิทยาศาสตร์ สืบสวน นวนิยาย วรรณคดี หนังสือทั่วไป ให้ความรู้ตามปรัชญา ศาสนา ภาษา วรรณคดี และสารคดี สำหรับการจัดหมวดหนังสือ ห้องสมุดให้เลขหมู่กว้าง ๆ เช่น วรรณคดี วรรณกรรมแปล ให้เลขหมู่ชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ คู่ที่ ลำดับที่ เช่น 800

ว.ช

ก.2.35

800 คือ เลขหมู่หนังสือ ว. ชื่อผู้แต่ง วิชาศ มณีวัต ช. ชื่อของชื่อหนังสือ ชีวิตจากอังกฤษ
ก.2 คือ หนังสือจัดเก็บที่ 2 35 คือ วางบนชั้นเป็นลำดับที่ 35

หนังสือธรรมะ ให้ความรู้ทางศาสนา พิธีทางศาสนา เพื่อความสงบทางใจ
ไม่ให้เลขหมู่ จัดเรียงบนชั้นหนังสือ เรียงตามขนาดหนังสือ

ระเบียบการใช้ห้องสมุดที่หอสมุดมีว่า ผู้ครองซึ่งต้องแสดงบัตรประจำตัวผู้ครองซึ่ง
ในการยืมทุกครั้ง กระเป๋า ถุง อาหาร ของขบเคี้ยว เครื่องคั้นห่านำเข้าไปในห้องสมุด หนังสือ
ที่อ่านแล้วคืนเจ้าหน้าที่โต๊ะ เจ้าหน้าที่จะจัดเก็บเอง ผู้ทำลายสิ่งพิมพ์ วัสดุ ทรัพย์สินในห้องสมุด
นำสิ่งของหนังสือออกจากห้องสมุดโดยไม่ยืมตามระเบียบจะไต่รับโทษห้ามเข้าห้องสมุด 1 หรือ
2 เดือน

บริการแก่ผู้ครองซึ่งและการยืมคืนหนังสือ

งานบริการของห้องสมุด หมายถึง การจัดบริการ และหาวิธีต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวก และชักจูงใจให้บุคคลมาใช้บริการเพื่อการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ ความเพลิดเพลิน จากหนังสือ หนังสือพิมพ์ และโสตทัศนวัสดุทุกประเภทที่มีอยู่ในห้องสมุด (ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงศ์ : 2525, 111) การให้บริการของห้องสมุดที่หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เปิดทำการ 10 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ โดยจัดบริการในวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 12.00 น. - 13.00 น. และ

15.30 น. - 16.30 น. วันเสาร์ เวลา 9.00 น. - 12.00 น. และ 13.00 น. - 15.00 น.
 วันอาทิตย์ 9.00 น. - 12.00 น. เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และผู้ทองซึ่งมีสิทธิในการเข้าใช้ห้องสมุด
 และยืมหนังสือ ผู้ทองซึ่งใช้บัตรประจำตัวผู้ทองซึ่งเป็นบัตรสมาชิก บัตรนี้จะมีชื่อและนามสกุลของ
 ผู้ทองซึ่ง เลขหมาย (เข้ามาอยู่ในเรือนจำเป็นผู้ทองซึ่งคนที่เท่าไร) อายุทองหา (คค) จำคุก
 (ระยะเวลาที่ถูกกักขังให้อยู่ในเรือนจำเป็นเวลาเท่าไร) นับ (วันที่ถูกจับ) พัน (วันที่ถูกปล่อยตัว)
 ศาล (ศาลใดเป็นผู้พิพากษา เช่น ศาลอาญา ศาลอุทธรณ์) คคค่า (คคที่ถูกฟ้องตามหมายเลข
 ของศาล) คคแคง (คคที่ถูกกักขังแล้วจากศาลตามหมายเลขของศาล) พร้อมรูปถ่ายเจ้าของ
 กิจที่บัตร บัตรประจำตัวผู้ทองซึ่งมี 3 สี สีชมพู สีเขียว สีเหลือง รออญา สีเขียวระหว่าง
 พิจารณา คค บัตรนี้ผู้ทองซึ่งต้องกลัคคคเสียไว้เสมอ จะทำหายหรือไม่กลัคคคไม่ได้ (วางประทับ
 คำพิทักษ์ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2529)

ห้องสมุดมีสิ่งพิมพ์หลายประเภทไว้บริการ แต่สิ่งพิมพ์บางประเภทไม่อนุญาตให้ยืม
 ออกนอกห้องสมุด เช่น นวนิยาย สารคดี นิตยสาร ในสิ่งพิมพ์ที่ให้ผู้ทองซึ่งยืมออกไปได้เฉพาะ
 หนังสือทางศาสนาเท่านั้น การยืมวารสารผู้ทองซึ่งแสดงบัตรประจำตัวคือเจ้าหน้าที่ห้องสมุด
 เจ้าหน้าที่ห้องสมุดจะเก็บไว้ ผู้ทองซึ่งเลือกวารสารที่ต้องการ เจ้าหน้าที่บันทึกวันที่ยืม ชื่อวารสาร
 ฉบับที่ ชื่อผู้ยืม (ชื่อและนามสกุล) กองงาน ลงในสมุดยืม ผู้ทองซึ่งยืมวารสารอ่านในห้องสมุด
 ได้ครั้งละ 1 เล่ม เมื่ออ่านจบต้องการเปลี่ยนเล่มใหม่ก็หยิบเปลี่ยนด้วยตนเอง แล้วนำไปให้
 เจ้าหน้าที่บันทึกเช่นเดิม การยืมหนังสือทั่วไป ผู้ทองซึ่งแสดงบัตรประจำตัวผู้ทองซึ่งให้เจ้าหน้าที่
 ห้องสมุดเก็บไว้ ผู้ทองซึ่งเลือกหนังสือที่ต้องการ และนำมาให้เจ้าหน้าที่บันทึกการยืม เจ้าหน้าที่
 บันทึกการยืมในบัตรหนังสือสีชมพู ซึ่งประกอบด้วย ชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง วันยืม กำหนดส่ง
 ชื่อผู้ยืม วันส่ง เจ้าหน้าที่ ลงรายการครบแล้ว จะเก็บบัตรหนังสือสีชมพูไว้เมื่อผู้ทองซึ่งอ่านหนังสือ
 ในห้องสมุดจบให้ผู้ทองซึ่งนำหนังสือมาคืนเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่สอคมบัตรหนังสือสีชมพูเข้าเล่ม
 ผู้ทองซึ่งรับบัตรประจำตัวคืน หนังสือยืมยกเว้นนวนิยาย วารสาร จะให้ยืมอ่านในห้องสมุดได้
 โดยบรรณารักษ์เป็นผู้พิจารณา เป็นรายบุคคล เพื่อประโยชน์ของราชทัณฑ์ ผู้ทองซึ่งยืมหนังสือ
 อ่านได้ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ เฉพาะหนังสือธรรมะเท่านั้นที่ยืมออกนอกห้องสมุดได้
 คนละ 1 เล่มต่อ 1 วัน

นอกจากนี้ยังมีบริการแนะนำการใช้ห้องสมุดด้วยแผนป้ายนิเทศก์ บริการแนะนำ เรื่องที่น่าสนใจ หรือเหตุการณ์ที่น่าสนใจ ตลอดจนความเป็นมาของวันสำคัญต่าง ๆ เผยแพร่ ให้ความรู้ โดยจัดบนแผนป้ายนิเทศการเปิด 2 คาน

ปัญหาในการใช้บริการห้องสมุด

ห้องสมุดเรือนจำของประเทศไทยประสบคือ ขาดงบประมาณ ขาดการช่วยเหลือ และการสนับสนุนจากภายนอก ความสนใจและความเอาใจใส่ของผู้บริหารยังมีไม่มาก ปัญหา เรื่องวินัย และการควบคุมป้องกันผู้ทอ้งซึ่งไม่มีโอกาสได้เข้าใช้ห้องสมุด แม้ว่าห้องสมุดเรือนจำ เปิดบริการวันละ 6 ชั่วโมง เจ้าหน้าที่ไม่มีเวลา และขาดความรู้ความเข้าใจในงานห้องสมุด อย่างแท้จริง จึงไม่มีห้องสมุดใดทำบัตรรายการ ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่ง เพียงแค่จัดหมวดหมู่ หนังสือไว้ตามที่เจ้าหน้าที่เห็นสมควร ปัญหาหนังสือสูญหาย หรือถูกทำลาย เนื่องจากการอนุญาต ให้ผู้ทอ้งซึ่งยืมหนังสือออกไปอ่านนอกห้องสมุด (สุพจน์ แก้วชูสกุล : 2524)

งานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดเรือนจำในประเทศไทย มีเพียงงานวิจัยของ สุพจน์ แก้วชูสกุล พ.ศ. 2524 เป็นเรื่องการศึกษาสภาพห้องสมุดเรือนจำ ความคาดหวังของ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับห้องสมุดเรือนจำ ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพห้องสมุด เรือนจำในเขตกรุงเทพมหานคร รวม 7 แห่ง คือ ห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรม ห้องสมุดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ห้องสมุดเรือนจำพิเศษมีนบุรี ห้องสมุดทัณฑสถานวัยหนุ่ม บางเขน ห้องสมุดทัณฑสถานบำบัดพิเศษบางเขน ห้องสมุดทัณฑสถานหญิง ห้องสมุดทัณฑสถาน วัยหนุ่มมีนบุรี ผู้วิจัยได้สำรวจโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มประชากรได้แก่ ผู้บัญชาการเรือนจำ และผู้อำนวยการทัณฑสถาน จากเรือนจำและทัณฑสถานทั้ง 7 แห่ง และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาอบรมในเรือนจำ และทัณฑสถานทั้ง 7 แห่ง เจ้าหน้าที่ฝ่ายการ ศึกษาอบรม สังกัดกองพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพห้องสมุดเรือนจำ ปัจจุบันส่วนมากมีลักษณะ เป็นมุมหนึ่งของห้อง ค่าเฉลี่ยบริเวณเนื้อที่เพียง 20-43 ตารางเมตร ไม่มีที่สำหรับนั่งอ่าน แค่อาศัยห้องเรียนเป็นที่สำหรับนั่งอ่านในช่วงที่ไม่มีการเรียนการสอน จำนวนหนังสือโดยเฉลี่ย ประมาณ 2,029 เล่ม หรือ จำนวนหนังสือ 0.96 เล่มต่อผู้ทอ้งซึ่ง 1 คน จัดหาเพิ่มเติม เฉลี่ยปีละ 52 เล่ม ห้องสมุดเรือนจำกลางคลองเปรมมีหนังสือมากที่สุด

จำนวน 5,425 เล่ม วารสารและนิตยสารมีห้องสมุดที่สถานหนึ่งเพียงแห่งเดียวที่บอกรับวารสารและนิตยสารจำนวน 7 รายการ ส่วนหนังสือพิมพ์ไม่มีการบอกรับ และไม่มีหนังสือพิมพ์ใดเปล่าเลย เพราะเป็นระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ในค่านเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดเรือนจำพบว่า ไม่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ และไม่เคยผ่านการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์มาก่อน ห้องสมุดเรือนจำทุกแห่งไม่เคยได้รับงบประมาณสำหรับห้องสมุดโดยเฉพาะ นอกจากมีรายได้พิเศษที่ได้จากการขายสินค้าราชทัณฑ์ และสหกรณ์ร้านค้ามาช่วยงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดเรือนจำในประเทศไทยเป็นเพียงแค่การสำรวจสภาพห้องสมุดและความคาดหวังของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กับห้องสมุดเรือนจำเท่านั้น